DE

PRISCA RE MONETARIA NORVEGIÆ,

ET

DE NUMIS ALIQUOT ET ORNAMENTIS,

IN NORVEGIA REPERTIS.

SCRIPSIT

C. A. HOLMBOE.

LINGG. ORIENT. PROF. ET NUMOPHYL. UNIV. PRÆF.

EDITIO NOVA RECOGNITA.

9
2.

DE

PRISCA RE MONETARIA NORVEGIÆ,

ET

DE NUMIS ALIQUOT ET ORNAMENTIS, IN NORVEGIA REPERTIS.

SCRIPSIT

C. A. HOLMBOE,

LINGG. ORIENT. PROF. ET NUMOPHYL. UNIV. PRÆF.

EDITIO NOVA RECOGNITA.

ACCEDUNT SEPTEM TABULÆ LAPIDI INCISÆ.

CHRISTIANIÆ,

IMPENSIS JOHANNIS DAHL, BIBLIOPOLÆ,

IMPENSARUM PARTE A COLLEGIO ACAD. COLLATA.

TYPIS CAROLI C. WERNER & SOC.

MDCCCLIV.

Cum hæc opuscula, quæ ante multos annos (MDCCCXXXV scilicet et MDCCCXLI) ad festa universitatis nostræ invitaturus edidi, ut de novo ederem, hon. Johannes Dahl, bibliopola, a me peteret, ejus voto satisfacere me debere censui. Ea ergo recognoscens annotationes aliquot addidi, quas literis A. r. (i e. annotatio recentior) insignivi.

Numus, qvorum recensio p. 24 sqv. datur, seculo XIII[io] ineunte terræ commissos esse, me censere p. 23—24 dixi. Sunt tamen, qui eos post hoc tempus defossos esse opinentur, et præter argumenta, quæ refutavi, etiam literarum formas in partes vocent, dubitantes, num rex idem in numis suis et antiqua et gothica, quam dicunt, literarum forma usus esse haberi possit, num e. gr. Magnus Erlingi filius in numis et M et Ꙍ, Haquinus et H et ħ cudi jusserint, et ideo H ad Haquinum Sveri filium et ħ ad Haqu. Haquini fil. 1217—1263, M ad Magnum Erlingi fil. et Ꙍ ad Magnum Haquini fil. (1263—1280) referre malunt. Utramque vero literarum formam ab uno eodemque viro usurpatam esse, et quidem eodem, de quo hic sermo est, seculo, luculentum exemplum præbet lapis sepulcralis anni MCXXVIII, quem cel. Worsaae delineatum præbet,*) in quo e. gr. ELEЄꙌOSĪAS legimus. Etiam aliarum literarum duplex forma et in hoc lapide et in aliis monumentis a Worsaae num. 393, 412, 413, 414, 415 allatis oculis se offert.

Non possum non mentionem facere dubii, quod cel. Schive, numorum scandinavorum peritissimus, movit, num vim litterarum

*) Afbildninger fra det kongl. Museum for nordiske Oldsager, Kjøbenhavn 1854. 8vo. N. 419.

Ꝺ et R, parvulis bracteatis, p. 28 et 29 allatis, inscriptarum recte constituerim; opinatur scilicet, literam priorem, leviter versam, Ꞓ, vim literæ E habere, et Eisteinum, Nidarosiæ archiepiscopum, designare, et literam R, quæ figura in medio ævo nonnunquam etiam literæ K erat, urbem Konghelle, ad fluvium Gothorum (Göthaelf) sitam indicare. Hanc rem dijudicatu difficilem ad viros, quibus major quam mihi copia est harum literarum formas cum inscriptionibus ejusdem ævi comparandi, ablegare cogor. Annotandum tamen lit. Ꝺ, etiam eversam Ꞓ, cel. Lelevelio teste, in inscriptionibus Germanicis seculi XII[mi] ineuntis, vim literæ M et formam nostræ literæ omnino similem habere. Cfr. numismatique du moyen age, Atlas, Tab. XXXIV in fine.

I. DE PRISCA RE MONETARIA NORVEGIÆ.

Præmonenda.

Priscæ rei monetariæ Norvegorum ratio nondum satis explorata est, cujus rei præcipua causa est subsidiorum in hac re inopia: nummi enim Norvegiæ antiqvi in omnibus museis semper fuerunt rarissimi, et medii ævi historiographi haud sæpe rei monetariæ faciunt mentionem. Inter opera, in qvibus nummi nostri recensiti, descripti et delineati sunt, inprimis nominari merentur:

Museum Regium, seu Catalogus rerum &c. quæ in basilica bibliothecæ . . . . Friderici Quarti Havniæ asservantur, ab ***Olig. Jacobæo*** descriptus, auctior . . . . illustratus, accur. Johanne Laurentzen, Havniæ, s. a. fol.; et ***Beskrivelse over Danske Mynter og Medailler*** i den Kongl. Samling. Kjøbenhavn 1791. fol. cum volumine tabul. æri incis.

In qvinqvaginta annis post hoc opus editum elapsis plures vero nummi norvegici e terra sunt eruti, in Dania nonnulli, multi in Norvegia. Recentioribus enim temporibus ædes aliqvot sacræ e ligno constructæ, vetustate consumtæ, dirutæ sunt, et in earum fundis nummi sunt reperti, ex. gr. anno 1824, qvum in parochia Leirdal dicta, in diœcesi Bergensi sita, procella ædem evertisset; anno 1835, quum in parochia Vigøer dicta, ejusdem diœcesis, ædes ob vetustatem diruta esset; a. 1838, quum eandem ob causam ædes parochiarum Hyllestad, Mel, & Tind dictarum, in diœcesi Christiansandensi sitarum, destructæ essent, et anno 1839, quum ædes parochiæ Gaarder, in diœcesi Aggershusiensi sitæ, destructioni relicta esset. Nummorum hisce locis repertorum alii in Urda, et norsk antiqvarisk-historisk Tidsskrift, udgivet af Directionen for det Bergenske Museum, Bergen 1837 & sqv., delineati et descripti sunt, alii in museis publicis et privatis inediti asservantur. Nummorum norvegicorum recentiori tempore in Dania repertorum nonnulli in recensionibus nummorum venalium descripti

sunt, inter qvas Fortegnelse over *G. F. Timms* Mynt- og Medaille-Samling, Kjøbenhavn 1831, 8vo, 3 Voll., præcipuum tenet locum.[1]

Multo tamen major copia numorum nostrorum, qvam qvos jam memoravimus, nuper in Norvegia e terra est eruta, et hæc imprimis me ad hanc dissertatiunculam exarandam commovit, in qua, conspectu brevi rei monetariæ Norvegorum in medio ævo præmisso, numos illos describam. Hic conspectus non totum vero medium ævum complectetur, sed aliqvanto infra initium modo seculi decimi quarti progredietur, quin etiam de ratione numorum Erici Magni fil. ejusque successoris silebit, quippe quorum perscrutatio nondum satis perfecta sit instituta, et ipsi in museis tam dissitis asserventur, ut non sine magna difficultate inter se conferri possint; quod idem de numis seculi decimi quarti ceteris valet. Magnæ quidem etiam in notitia numorum antiquiorum lacunæ exstant, sed tot jam in nostro seculo ad eos cognoscendos adjumenta sunt collata, ut conspectum præbere eorum, qvos novimus, et historiæ scrutatoribus et numorum collectoribus utile habuerim.

Hanc qualemcunque dissertatiunculam itaque, indiciis, quæ hic illic dispersa sunt, collectis, in ordinem redactis et comparatis, primas rei nostræ monetariæ lineas ducendi periculum potius quam opus omnibus, quæ exstant, adjumentis superstructum haberi velim. Nec enim mihi, cujus propria studia aliorsom tendunt, omnes numos Norvegiæ veteres, qui in diversis museis norvegicis[2] et exteris asservantur, inspicere et conferre, nec omnia monumenta literaria, quæ nobis majores reliquerunt, perlegere licuit. Ne tantopere quidem, quam factum est, iis uti potuissem, nisi R. Keyser, historiarum professor doctissimus, quæ est ejus nota benevolentia, multos ex vetustissimis literarum monumentis locos huc facientes mecum communicavisset.

§. 1. *De ponderibus.*

Apud populum quemque, qui rerum pretia metallis metitur, mos metalli pendendi quam ex eo numos cudendi prior fuit. Hebræorum

[1]) Cfr. etiam Fortegnelse over Consul A. C. Mohr's Samling af Skandinaviens Mynter og Medailler. Kjøbenhavn 1847. 8. O. Devegge's Mynt- og Medaille-Samling. I. Kjøbenhavn 1851. 8. A. r.

[2]) Numophylacia alicujus momenti, quæ in Norvegia exstant, possident universitas regia Christianiæ, societas literaria Nidrosiæ, museum Bergense, museum Arendalense; hon. I. Thue, Lusitaniæ mercatorum negotiis curandis præpositus, Arendaliæ. Collectio numorum copiosa et magni pretii, qvam hon. Mohr, Siciliæ merc. neg. cur. præp. Bergis, olim possedit, divendita est.

שֶׁקֶל. Græcorum *Δραχμη*, Romanorum *As* primum certi ponderis erat, postea tandem monetæ facta est denominatio. Itidem in Europæ civitatibus recentioribus nomina ponderum *Libra* (*Livre, Pound*) et *Mark* ad certum nummorum numerum indicandum transierunt. Si quis itaque monetæ rationem populi cujusdam definire volet, primum ponderis ejusdem rationem perscrutatus sit necesse est.

In Norvegia pondus antiquissimum ita erat constitutum:

1 marca (mörk) = 8 oræ (aurar)
1 ora (eyrir) = 3 ortugæ (ortugar)
1 ortuga = 10 denarii (peningar).[1]

Quæ inter hoc pondus antiquum et id, quo hodie utimur, intercesserit ratio, non, quod sciam, ante investigatum est, quam libra bilanx unacum decem ponderibus æneis in sepulcrali tumulo gentili in prædio regionis Ringerige Bråten dicto anno 1825 reperta est. His decem ponderibus unacum quinque aliis, quæ in museo regio Havniensi asservantur, trutina examinatis et cum partibus libræ Coloniensis comparatis, inventum est, oram veterem Norvegorum 7488 Richtpfenninge (quorum 1096 = semuncia Colon.) esse æqualem.[2] Si itaque ceterorum ponderum antiquorum Norv. cum ponderibus Colon. comparationem instituerimus, inveniemus

1 marcam vet. Norv.	=	14	Loth.	2½	Qvent.	p. Col.	
1 oram	- - =	1	-	3	-	21¼	Esch.
1 ortugam	- - =	«	-	2	-	29¾	-
1 peningam	- - =	«	-	«	-	16⅗	- s. 15⅔ ass. p. Norv.[3]

[1]) In Svecia et Dania ortugæ distributio in denarios non semper eadem fuisse videtur. Cfr. Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed. T. I. p. 401, et Hildebrand, Upplysninger til Sveriges Myntthistoria, p. 24. In Norvegia nulla distributionis variatio mihi nota est nec veri simile, talem unquam in usu fuisse. Nam distributio, quam attuli, lege, per secula haud mutata, sancita erat. Cfr. Bjarkeyjarrettr, cap. LXVII, in Paus, Samling af gamle norske Love. Norges gamle Love, udg. af Keyser og Munch, I. p. 333.

Tempore post editionem priorem prætelapso loca scriptorum veterum nobiscum communicata sunt, unde concludi potest, ortugam ab initio fere seculi XIII^mi in viginti denarios (peningar) distributam fuisse. A. v.

[2]) Cfr. Nordisk Tidsskrift l. c. Lances unacum decem ponderibus in museo universitatis Norv. asservantur. Non quidem diffitendum est, ponderum fere omnium partes aliquas ærugine erosas esse, quas conjectura restitui; sed ob magnum eorum numerum error alicujus momenti vix committi potuit.

[3]) Annotandum est, stateram argentariam Norvegiæ hodiernam eandem esse

Hæc eadem ponderis ratio aliquanto post initium seculi decimi sexti mansisse videtur. Nam in literis anno 1500 a rege Frederico primo datis 43 semunciæ ponderis antiqui Norv. idem ac 39 semuncias Colon. pendere dicuntur.[1] Computatione facta pondus Norv. aliquantum levius quidem, quam supra allatum, erit, sed tam paullo ut hæc diminutio fortuita esse possit, nisi credere mavis, comparationem in literis jam memoratis institutam non omnino accuratam esse. Anno 1541 tandem Christianus tersius præcepit pondus antiquum Norv. in auro et argento appendendo esse abrogandum et cjus loco pondus Coloniense esse recipiendum.[2]

§ 2. *De usu metallorum vetusto in pretiis rerum solvendis.*

More rerum pretia auro et argento solvendi primum recepto, metallum majores nostri trutina appensum, sicut alii populi in artium infantia, vendenti solvere solebant. Auro in virgam extracto et in annuli simplicis vel pluries circumvoluti formam inflexo (quos annulos ***baugr***, pl. ***baugar*** vocabant) utebantur. Hos vel totos vel partes eorum abscissas vendenti appendebant. Argenti, qvo simili ratione utebantur, formæ erant vel massæ vel annuli vel ornamenta obsoleta, postremo numi peregrini, anglosaxonici imprimis et germanici.[3] Numi Samanidici, quorum magna copia in terris circa mare balthicum sitis sæpius eruta est, in Norvegia raro reperiuntur. Aeris in pretiis solvendis vix ullus erat usus. Nec toto tempore, de quo hic agimus, ex ære vel auro numi in Norvegia sunt cusi, nisi numos versus finem seculi decimi tertii ex argento, majore æris parte admixta, (*billon* Francogalli vocant) cusos eo referre velis. Alio loco[4] probare conatus sum, antiquis temporibus (decimo fere seculo p. Chr. n.) auri pretium in Norvegia quam argenti octuplo majus fuisse, neque horum metal-

ac Coloniensem, et modo in distributione illius ponderis, quod Qventchen Col. Qvintin Norv. appellatur, differre'; Qvent. Col. enim in 68 Eschen s. asses, Qvint. Norv. in 64 asses distribuitur.

[1]) Cfr. Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, T. VI. p. 25.

[2]) Cfr. Danske Magazin, T. V. p. 251. Hoc præceptum jam anno 1514 a Christiano II[do] editum erat, a Christiano III[tio] itaque repetitum. A. r.

[3]) Magnus talium numorum numerus anno 1836 in Norvegia repertus est, quos scriptiunculis academicis mense Novbr. 1836 et mense Jan. 1837 editis descripsi.

[4]) Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, T. VI. p. 69 sqv.

lorum discrimen aliud fuisse videtur in ceteris Europæ terris eodem tempore.[1] Vetustissimum, quod Ruding hujus discriminis exemplum in Britannia indagare potuit, docet, regnante Henrico primo (anno 1105) unciam auri novem argenti uncias valuisse, quod auri pretium sensim ita crevit, ut sub finem seculi decimi tertii (anno 1278) decuplo majus quam argenti fieret;[2] quam rationem inter utriusque metalli pretium in initio seculi decimi quarti in Norvegia intercessisse videmus. Literis enim anno 1328 Asloæ, Norvegiæ urbe, datis, docemur argenti tum unam marcam 3¼ marcas denariorum valuisse, et septem oras auri 28 marcas denariorum,[3] unde computatione facta exit, oram auri decem oris argenti fere æqualem fuisse.

Ubi vero de auri et argenti pretio est sermo, puritatis (Gehalt, Korn) ratio habeatur necesse est. Quum itaque res diversæ formæ, olim terræ commissas et hodie ex ea erutas, examinemus, longe plerasque ex auro puro factas invenimus, quod idem de argento valet, quin etiam in historiis antiquis (Sogur dicuntur) argenti excocti (brennt silfr) sæpissime fit mentio. Quin comparatio itaque inter puri auri et argenti pretium instituta sit, haud dubito. Non tamen silentio prætereundum est, etiam ex electro (i. e. ex auro, cui magna argenti pars est admixta) annulos formæ supra dictæ et ornamenta nonnunquam e terra eruta esse, sed longe rarius, quam res ex auro puro elaboratas. Quanti majores nostri illud electrum cum auro et argento comparatum æstimaverint, difficile est dijudicatu, nisi omne aut ejusdem mixtionis semper fuisse aut ejusdem cum auro puro pretii æstimatum esse credideris. Quorum si neutrum verum sit, nemo pondere solo examinato rei electreæ justum pretium statuere potuit. Unum solum investigationis in electri nostri compositionem exemplum mihi innotuit. Repertis scilicet anno 1813 in lacu Byglandensi, in dioecesi Norvegiæ Christiansandensi sito, annulis quibusdam aureis et electreis, viri tres, auri et argenti probandi periti, annulos electreos examinarunt et eos e duabus fere auri partibus et tertia argenti (16 Karats) constare invenerunt. Sed sicut Romanorum electrum non semper ejusdem

1) In Svecia saltem Dania et Islandia hanc rationem valuisse videmus: cfr. Vestgöthalagen, Arfþ. B. 22 (cod. vet.) s. XXXI (cod. rec.), et gamle Jydske Lov, libr. III, cap. 12. Gedgis, Havniæ 1828, 4, P. I, p. 501.

2) Ruding. — Annals of the coinage of Great Britain, Ed. Vol. I, p. 28.

3) Cfr. Hildebrand, l. c. p. 30.

compositionis fuisse videtur,[1] ita fortasse neque majorum nostrorum electrum omne sibi simile erat. Hac de re vero sententiam certam ferre adhuc nequimus. Num annuli aurei et electrei certa pondera referrent, quod similes in Hibernia reperti fecisse videntur,[2] dubito.

¹) Plinius, hist nat. alio loco (XVI, 23) electrum de tribus partibus auri et argenti una factum esse dicit, sed alio (XXXIII, 23): „ubicunque quinta argenti portio est, electrum vocatur."

²) Cel. a Donop in ephemeridibus numismaticis Hanoveranibus (Blätter für Münzkunde) Vol IV. col. 37 sqv. multos annulos aureos argenteos et æreos in Hibernia repertos, a cel. Bethamo, societati regiæ Hibern. ab epistolis, turtina examinatos certa horum metallorum pondera Angl. (Troy Weight) referre narrat, et museorum directores, ubi similes asservantur, ad eorum rationem exponendam invitat. Hanc invitationem secutus, eorum, qvos examinavi, rationem dabo, pondus cujusque partibus libræ et Norvegicæ et Anglicæ Troy Weight app. definitum indicans, in electreis simul pondus auri puri admixti addens, dum omnes electreos ejusdem mixtionis esse statuo.

		pond. Norv.			Troy Weight.	pond. reduct.
1.	ex auro puro	11 Lod	3 Qv.	55 As	= 2708,9 gr.	= 2708,9 gr.
2.	ex aur. p. . .	11 —	2 —	44 —	= 2642,6 —	= 2642,6 —
3.	electr.	3 —	1 —	1 —	= 736,7 —	= 491,5 —
4.	ex aur. p. . .	3 —	- —	2 —	= 681,0 —	= 681,0 —
5.	electr.	1 —	2 —	60 —	= 392,7 —	= 261,8 —
6.	el.	1 —	- —	22 —	= 245,8 —	= 163,9 —
7.	el.	1 —	- —	3 —	= 229,0 —	= 152,7 —
8.	el.	- —	2 —	62 —	= 168,9 —	= 112,6 —
9.	el.	- —	2 —	13 —	= 124,7 —	= 83,1 —
10.	el.	- —	2 —	11,5 —	= 123,4 —	= 82,3 —
11.	el.	- —	2 —	10 —	= 122,0 —	= 80,3 —
12.	el.	- —	1 —	19 —	= 73,4 —	= 48,9 —
13.	el.	- —	1 —	18 —	= 72,5 —	= 48,3 —
14.	el.	- —	1 —	13,5 —	= 68,5 —	= 45,7 —
15.	ex aur. p. . .	- —	- —	48 —	= 42,4 —	= 42,4 —
16.	el.	- —	- —	43 —	= 38,0 —	= 25,3 —
17.	el.	- —	- —	41 —	= 36,2 —	= 24,1 —
18.	el.	- —	- —	40 —	= 35,4 —	= 23,6 —
19.	el.	- —	- —	37 —	= 32,7 —	= 21,8 —
20.	el.	- —	- —	36 —	= 31,8 —	= 21,2 —
21.	el.	- —	- —	32 —	= 28,3 —	= 18,9 —
22.	ex aur. p. . .	- —	- vix	14 —	= 12,0 —	= 12,0 —

Viginti duobus enim talibus annulis, qui in museo antiquitatum borealium et in numophylacio universitatis nostræ asservantur, trutina examinatis nullam inter eos certam ponderis rationem adesse inveni, quanquam non diffitendum est, plurimos (17) esse electreos, et, ut supra dixi, ideo æstimationis difficultatem præbere.

Memoratu ceterum dignum est, inter gentes et ætate et loco magnopere dissitas tales annulos aureos primum fere fuisse et esse pertii signum. Gideon cum suis ab Ismaelitis magnam annulorum

Omnes, si quos locis 1, 2 & 4 attuli exceperis, in lacu Byglandensi simul sunt reperti. Etiamsi certam inter eos ponderis rationem indagare non potuerim, animadversione tamen dignum censeo, nonnullos eorum pondere fere æquales esse, v. c. N. 1 = 2; N. 9 = 10 = 11; N. 12 = 13; N. 17 = 18; N. 19 = 20; et alios aliis certis partibus esse graviores v. c. N. 3 = 10 × N. 12; N. 12 a. 13 = 2 × N. 17; N. 17 = 2 × N. 22; et tandem levissimum nostrorum levissimo in Hibernia reperto esse pondere æqualem. Quanquam tamen in hac ponderis definitione ab electri pretio trientem subtraxerim, non tamen diffiteor, me pronum esse ad opinandum, veteres Norvegos id majoris et fortasse auro paris æstimasse. Electri enim raritas inter tot alias res aureas e terra erutas, verisimilem reddit sententiam, hoc non in ipsa nostra terra esse conflatum, sed aliunde per commercium introductum. Si deinde per terras inter mare balticum et mare euxinum sitas vividam in medio ævo mercaturam esse exercitam, et respublicas ad mare euxinum sitas, et gentis Comnenæ imperatores Constantinopoli nummis electreis imprimis usos fuisse, (Vide Eckhel, Doctrina numorum veterum, Vol. I, p. XXV) postremo artis metallurgicæ imperitos ex auro, quale natura præbuit, nummos signasse, consideraverimus, verisimile fit, electrum ex hisce regionibus in septentrionem migrasse et paris auro pretii æstimatum fuisse. Electri nativi fodinæ etiam in Transsylvania exstant, ubi hoc metallum ejusdem mixtionis, qua sunt annuli nostri, e duabus auri et una argenti partibus scilicet constans, penes oppidum Nagy-ag dictum e terra effoditur. Cfr. I. G. Krünitz, oeconomisch-technologische Encyklopädie, ed. II. Vol. XIX, p. 294. — Versus orientem quoque in Siberiæ provincia quæ Tomsk dicitur penes urbem Kolyvan dictam hoc metallum hodie e terra effoditur, et ex hac regione medio ævo per mercatores ad mare euxinum facile advehi potuit. In hisce terris aurum jam antiquissimis temporibus repertum esse, vel exinde concludi potest, quod Herodotus, L. IV, cap. 27, χρυσοφύλακας γρύπας ibi habitasse tradit (de situ locorum cfr. Heeren, Ideen über die Politik &c. der alten Welt, Vol. I, p. 286).

aureorum copiam prædam reportavit,[1] et Jobum amici singuli annulo tali donarunt.[2] Talium imagines etiam in vetustissimis Aegypti monumentis sculptæ adhuc manent;[3] in Hibernia, Norvegia, Svecia et Dania e terra sæpius tales sunt eruti, et in Abyssinia & Guinea adhuc in usu sunt.

§ 3. *De vetustissma Norvegiæ moneta.*

Qvis Norvegiæ rex primus monetam excuderit, non pro certo quidem scimus, sed veri non est simile, ullum ante *Haquinum Bonum* (a. 938-963) hoc fecisse, et si numus, quem Ramus argumentis haud spernendis innixus ei tribuit,[4] vere ab eo est cusus, ars monetæ feriundæ in Norvegia prius, quam in regnis finitimis, Svecia et Dania, exercita fuisse videtur; numos enim horum regnorum nullos vetustiores novimus, quam quos Olaus Skötkonung (993-1024) et Sveno Tveskjæg s. cum barba bifida (991-1014) cudendos curarunt. Etiamsi rationem, cur Ramus Haquino Bono regi potius quam Haquino Malo (comiti regnanti 978-995) hunc numum adscripserit, crucem scilicet, quæ in parte aversa adest, gentili fuisse abominabilem, non probemus, et propter typi cum numis regum Daniæ et Sveciæ nuper dictorum et Ethelredi, Angliæ regis, similitudinem numum illum Haquino Malo assignemus, nihilo tamen secius vetustissimus Scandinaviæ numus habendus esse videtur. Svenonis enim et Olavi Skötkonung numi ejusdem monetarii nomen inscriptum gerunt quod in numo Olavi Tryggveson inest. Numos, quos Haquini successores ediderunt, non novimus nisi unum *Olavi Tryggveson* (995-1000), unum vel duos *Erici Comitis* (1000-1016) unum *Magni Boni*, in Norvegia cusum (1035-1047), et unum *Haraldi Hardråde* s. Severi (1047-1067). Numi hi rarissimi in museis Daniæ et Sueciæ asservantur, nec ullus, quod

[1]) Lib. Jud. c. VIII. v. 24 & 25.

[2]) Job. c. XLII. v. 11.

[3]) Cfr. Hoskins, travels in Ethiopia, London 1835, 4o., p. 331 et tabb. 47 & 49; — et Rosellini, — I monumenti dell' Egitto e della Nubia, Monumenti Civ. Tav. LI, et P. II. T. II. p. 286, ubi his verbis inter alia tabulam explicat: „Stanno sulla lance sinistra cinque anella d'oro, forma alla quale riducevano gli Egiziani questo metallo per servire al commercio, come vedremo per molte esempi."

[4]) Om nogle gamle Mynter &c. in Det skandinaviske Literaturselskabs Skrifter, Vol. XXI. p. 275 sqv.

sciam, in Norvegiæ museis adest. In monumentis historicis, quæ majores nostri literis mandarunt, monetæ norvegicæ mentionem ante Haraldi hujus ævum non invenimus.

Una vero historia ejus copiosior octavo post festum Christi nati die satellitibus argentum distribuisse narrat, quod *Haraldsslata* i. e. ab Haraldo cusa (moneta) dicebatur et majorem ejus partem æneam fuisse addit.[1] Hoc additamentum auctoris ignoti conjectura fortasse haberi potest, exinde orta quod mox subjungit, Halldórum quendam regis satellitem, cui argentum non purum (skirt) videbatur, nummos humum excussisse. Num Halldóri suspicio justa fuerit, an exinde, quod regem avarum esse cognovit, oriretur, an exinde forsan, quod satellites antea nummos peregrinos et argentum non signatum stipendiorum loco accipere soliti fuissent, vix ante dijudicari poterit, quam nummorum Haraldi hucusque rarissimorum tot inventi sint, ut ejus monetæ exemplum quoddam examinationi aliquis dederit.

Qui post Haraldum annorum plus quam ducentorum spatio nummi in Norvegia cusi sunt, si Sverri regis et Philippi comitis[2] exceperis, omnes fere ad novissima usque tempora ignoti manserunt; ignorabatur saltem, cui seculorum spatio et cui principi adscribendi essent pauci, qui in museis asservabantur. Qui vero ævo recentiori reperti sunt, et imprimis magna eorum copia, quos anno proxime præterlapso terra luci reddidit, et quos infra describam, ad hujus temporis obscuritatem dispellendam multum conferunt. His nimirum examinatis, illis, qui olim jam certo principi assignati sunt, nunc rationibus non semper sat certis quidem, sed veri tamen similibus nixi, plures addere possumus, quos hic ordine chronologico afferam.

Olavus Magni f. (1103-1116).

Bract. + OLA (litt. reliq. detrit.) Crux parva, cujus in angulis singulis punctum; p. h. 4 ass.

1) „Þat silfr var kallat Haraldsslata, þat var meiri hluti Koparr." Vide Fornmanna Sögur, Vol. VI. Kaupmannahöfn, 1831, p. 243.

2) Nummum, quem Beskrivelse over Danske Mynter &c. p. 105 Tab. XVIII No. 25, Philippo duci adscribit, et qui in museo Regis Daniæ adest, male lectum et delineatum esse, nec huic duci adscribendum, docent numismatici Danici recentiores. A. r.

Similis, inscriptus OVAV . . . sine dubio pro OLAV . . .; p. h. 4 ass.

Uterque in numophylacio Schiviano Christianiæ asservatur.[1])

Sigurdus Magni fil. (1103-1130).

Bract. Literæ inscript. . . . . . RD solæ restant. Duæ cruces in stellæ formam conjunctæ; p. h. 4 ass.

In eodem numophyl.

Dimidiæ seculi duodecimi parti priori accensendi sunt etiam numi bracteati, qui caput adversum coronatum lineis rudibus formatum, cui nonnunquam pectus et ad utrumque latus scipio cruciformis additur, et cruces majores, quam quæ infra descriptæ sunt, oculis offerunt. Nam magnitudine et pondere eos, quos jam attuli, æquant, et in magna numorum copia, quæ in prædio Dælie reperta est et numos exeuntis seculi duodecimi vulgares nobis præbet, illorum duo modo exempla valde trita cum fragmentis nonnullis adfuerunt. Hujus temporis numi esse videntur, qui in magno opere numismatico Danico (Beskrivelse &c.) I Cl. N. 2-14 et N. 85-88 delineati sunt.

Sigurdus, Eisteinus et Ingo (1142-1155).

Hisce regnantibus numus infra I, B, N. 4 descriptus cusus esse videtur. Rationem l. c. allatam conferas. Hisce coætanei videntur, qui eodem loco N. 5-7 et postea I. C. f, N. 18-24 recensentur.

Magnus Erlingi fil (1161-1184).

Qui litt. M & Ω inscripti sunt, I, C. a., N. 21-31, hujus regis nomen indicare putantur, ita fortasse ut M priores Ω posteriores ejus numos indicet.

Sverus (1177-1202).

Numorum ejus conspectum infra loco I, A, habes.

Haqvinus Sveri fil. (1202-1204).

Qui litt. ħ & H inscripti sunt, I, C, a, N. 15-20 ejus numi esse videntur.

---

[1]) Numophylacium Schivianum ante aliqvot annos in possessionem Musei Bergensis transiit. A. r.

Guttormus (1204).

Pauci, qui lit. G inscriptam habent, I, C. a. N. 13 & 14, huic regi adscribi possunt.[1]

Ceterorum, qui I. I, C, recensentur, plerique seculo duodecimo exeunti vel primis seculi decimi tertii annis attribuendi sunt.

§ 4. *De jure monetæ feriundæ.*

Hoc jus penes principem solum erat, exceptis duobus temporis spatiis, quibus etiam archiepiscopus Nidrosiensis eodem fruebatur. Haquinus Haquini filius rex Guttormo archiepiscopo hoc jus concessit, & in literis concessionis ne verbo quidem indicat, hunc simili jure antea usum fuisse.[2] Hoc jus postea Magnus rex, quum Johannem archiepiscopum sibi anno 1277 Tunsbergis reconciliasset, his verbis sanxit: „Item concessit (rex) quod liceat domino archiepiscopo habere unum hominem, qui cudat denarios, prout littera sua super hoc confecta testatur",[3] et paulo post eodem anno hoc jus ita interpretatus est, ut archiepiscopo concessum esset, tot numos cudere, quot unus vir cum uno adjutore conficere posset, et quidem ejusdem soliditatis (stinleika), ponderis et puritatis ac regia moneta esset.[4] Rege Magno haud diu postea mortuo et Erico filio ejus nondum sui juris facto, summi regni administratores archiepiscopum jure monetæ anno 1281 privarunt.[5] Ab hoc tempore per duo secula hujus juris ab archiepiscopo usurpati nulla fit mentio, quamquam in literis pluribus cetera hujus clerici jura recensentur, quin etiam in literis de successione

---

[1]) Quanquam hic numos varios certis principibus adscripserim, plerosque eorum tamen in descriptione infra allata inter incertos retuli; quippe qui definitionem meam potius conjecturam quam rem certam haberi velim.

[2]) Vide Thorkelini Diplomatarium Arna-Magnæanum, T. II. p. 20, sub anno 1220. Norges gl. Love, I, p. 446. Si literæ, Eisteinum archiepiscopum cum Magno Erlingi filio rege reconciliantes, quas idem Thorkelin l. c. p. 8 affert, genuinæ sunt, exinde quod inter jura posteriori concessa juris monetæ non fit mentio, concludi potest, eum hoc jure non esse usum.

[3]) Diplom. Arn. Magn. II. p. 71. Norg. gl. Love, II, p. 466.

[4]) D. Arn. M. II. p. 78. N. gl. Love, II, p. 482.

[5]) Vide literas Jorundi archiep. anno 1290 datas, apud Thorkelinum l. c. p. 124 & sqv. Diplom Norv. III, p. 29 sqv.

regia et regni administratione, quas Haquinus Magni fil. anno 1302 Asloæ dedit, jus monetæ, si opus esset, immutandæ, ætate regis nondum plena, solis regni administratoribus, nulla archiepiscopi mentione facta, conceditur.[1] Christianus primus tandem in concilio Skarensi anno 1458 habito clericis eadem jura, quæ in reconciliatione Tunsbergensi supra memorata iis concessa erant, reddidit, et rursus archiepiscopi hoc jure fruebantur, donec reformatione sacrorum imperata ultimus Norvegiæ archiepiscopus regnum reliquit. Quum itaque jus monetæ non ante annum 1220 huic clerico concessum fuisse videatur, mirum est, in numis infra descriptis, qui ante hoc tempus terræ commissi videntur, esse quosdam, qui pedum episcopale ob oculos sistunt (I, C. f. N. 2-5,) et qui suspicionem ideo movent, archiepiscopum ante jus sibi concessum, rege invito, idem sibi arrogasse, et hæc suspicio in imperiosum Eisteinum facile cadit.

§ 5. *De argenti puritate.*

Argento, ex quo majores nostri ad medium fere seculum decimum tertium numos cudebant, parum modo æris erat admixtum.[2] Multos numos a viro hujus rei perito examinari jussi, qui argenti conditionem nec in omnibus similem nec valde dissimilem invenit; in plerisque, ut infra videbitur, æris partem argento admixtam non majorem quam octavam et non minorem quam decimam sextam esse invenit. Ex hisce periculis justa mixtionis regula quidem non eruitur, sed opinio oritur, regulam fuisse eandem atque eam, quæ eodem tempore in Anglia valuit et inter mixtiones in nostris numis examinatas medium fere tenet. Hæc regula, Rudingio teste[3] præcepit, CXI partibus argenti IX partes æris esse admiscendas. Ubi ab hac regula disceditur, quod interdum fit, hoc artis infantiæ facile adscribi potest. Argenti vero conditionem, regnante Magno Haquini filio, in pejus versam esse, e literis ab Haquino ejus filio Hamare anno 1293 datis docemur. Verba ejus enim hæc sunt: „Monetam vero, quam parum valere dixistis, Deo et omnibus bonis viris notum est æque bonam esse ac quando patris nostri optima erat; maximo etiam detrimento nobis fratribus (Erico regi et Haquino duci) est, eam parum

---

1) Erfda ok Rikis Stjorn sive Successio Regia et Regni Administratio — ed G. I. Thorkelin, Hafniæ 1777, 8o. p. 23-25.

2) Moneta Haraldi Hardráde, ut supra dixi, fortasse excipienda est.

3) Annals, vol. I. p. 16.

valere; nos enim plurimos numos accipimus. Quando Deus nobis ut conveniamus concesserit, virorum optimorum consilio et ope rationem reperiemus, quomodo argenti pretium (sylfr gangren) utile et ambobus nobis fratribus et omnibus regni incolis constituatur.[1]

Si cum hisce verbis monetam horum fratrum pravam comparamus, eam jam patre eorum regnante in pejus mutatam fuisse apparet, etiamsi quæ dicuntur non ad verbum esse intelligenda censeamus.

Argentum non signatum, quo in pretiis solvendis utebantur, purum s. coctum (*brennt silfr*) vel saltem bonæ conditionis et album (*silfr hvitt i skör*, i. e. argentum incisura album)[2] fuisse videtur.

§ 6. *De numorum forma.*

A rei monetariæ initio in Norvegia sub finem usque seculi decimi tertii saltem, si non diutius,[3] numus denarii (pening'ens) — quæ monetæ species eo tempore in Europa vulgaris fuit — pretium excedens nullus cudebatur.[4] Forma typorum utrique numi parti impressorum Angliæ exempla magnopere imitabatur, non tamen sine parvis immutationibus. Pars altera itaque regis protomen (vel caput) et appellationem et nomen, altera crucem et monetarii et urbis, vel alterutrius modo, nomen latine scriptum vulgo præbebat. Præter hos numos vero cum typis utrique parti impressis, ab initio fere seculi duodecimi magna numorum parvorum tenuium et cavorum (*bracteati* appellantur) copia in Norvegia signata est. Tales bracteatos in Scandinavia prius quam in Germania in usu fuisse, error est exinde ortus, quod Bir-

[1]) Thorkelin Diplom. A. M. II. p. 264. Norg. gl. Love III, p. 22.

[2]) Ut argenti conditionem obtutu dijudicarent, acie cultri id incidere solebant.

[3]) Num maximus Erici jam memorati numus majoris sit pretii, nondum examinatum est; prava vero argenti conditio prohibere videtur, quo minus hoc pretium excedere censeatur.

[4]) In versione historiarum regum antiquorum Norvegiæ novissima (Snorre Sturlesons Norske Kongers Sagaer, oversatte af J. Aal. Christiania 1839; Vol. 3. p. 37) orarum quidem argenti signatarum mentio exstat, sed hic error est, non viro venerabili, qui versionem confecit, sed lectioni pravæ vel saltem ambiguæ in textu orginali adscribendus. Silfrmarktr ayrir, quod textus habet, nulla verbis vi allata ita, ut memoravimus, verti possunt, sed etiam oram argenti signati i. e. denariorum argenteorum significare possunt. In codice alio legitur silfrmerktir peningar, quod eundem sensum exprimit.

ckerod[1] et Brenner[2] multos Danorum et Svecorum bracteatos vitiose defininiverint; quorum error ad numismaticos francogallicos et germanicos[3] dimanavit; et quanquam Ramus jam anno 1803 sententiam de origine horum numorum antea latam falsam esse demonstravit,[4] Germaniæ numismaticos quosdam hunc errorem adhuc amplecti videmus.[5] Cel. Ramus bracteatorum Dan. et Sv., quos seculis decimo et undecimo addixerunt viri supra dicti, alios omni signo, unde ætatem pro certo definire liceat, carere, alios seculo duodecimo esse assignandos, nullumque cousque bracteatum Dan. vel Svec. appuruisse, quem ante mediam fere hujus seculi partem cusum esse constet, argumentis sane probabilibus demonstravit.[6] Germani autem jam seculo undecimo talibus mumis utebantur. Vix dubitandum itaque, eorum usum e Germania septentrionem petiisse et non vice versa.[7]

Bracteatorum magnitudo, quo magis versus septentrionem sunt cusi, eo magis decrevisse videtur; ut danici nimirum germanicis sunt minores, ita svecici et norvegici magnam partem danicis sunt minores. Typus eorum in Norvegia valde multifarius erat, nec descriptione eget, quum tabulæ huic dissertatiunculæ annexæ multos variorum typos ob oculos sistant.

---

1) Specimen antiquæ ævi monetariæ Danorum, Hafniæ, 1701. 4o.

2) Thesaurus numorum Sveo-Gothicorum, Holmiæ, 1731. 4o.

3) I. D. Schoepflin, Dissertation sur les bractéates, in Mémoires de l' Acad. d. Inscr. et des belles lettres. T. XXIII. p. 212 & sqv. — v. Ludewig, Einleitung zu dem deutschen Münzwesen mittlerer Zeiten. Ulm. 1752. p. 69.

4) Om Bracteaterne og i Besynderlighed om deres foregivne Oprindelse fra Norden, — in Skandinavisk Museum, Havniæ 1803, Vol. I.

5) Götz Kaisermünzen, p. 76. Rami dissertatio scilicet in lingua, extra Scandinaviam parum nota, est exarata.

6) Bracteati supra p. 9 & 10 allati post Rami tempora reperti sunt. A. r.

7) Hic sermo non est de bracteatis aureis, qui e sepulcris vetustissimis nonnunquam eruuntur; hi enim non numi, sed amuleta et ornamenta fuisse videntur. In dissertatiuncula de numis MD medii ævi, quam anno 1836 ad solennia univ. invitans programmatis loco edidi, p. 20, N. 16, inter numos seculi undecimi ineuntis numum attuli, quem bracteatum appellavi; eum vero denuo examinans crassiorem esse invenio quam qui bracteatus appellari possit; potius malleatoris oscitantia, qui duas laminas simul cuneo supposuerit, factus est censendus.

§ 7. *De monetæ pondere et valore.*

Haquini Mali (vel Boni) monetæ tria exempla cel. Ramus trutina examinavit, eorumque pondera $38\frac{3}{4}$, $39\frac{1}{2}$ et 18 Eschen stat. colon., $36\frac{1}{2}$, 37 et 15 asses stat. norv. æquantia, invenit, quod pondus nec sibi constat, nec cum pondere monetæ Anglicæ coævæ (cujus exemplum singulum 26 asses ferre pondo est) nec cum systemata stateræ norvegicæ tunc temporis usitatæ convenit. Solum, quod unquam innotuit, Olavi Tryggvi fil. monetæ exemplum seculo proxime exacto vir quidam in Svecia possedit, sed perditum est, nec pondus ejus, quantum novi, examinatum. Nummus Erici comitis 26 Esch. col. s. $24\frac{3}{4}$ ass. norv. pondus habet. Moneta Magni Boni norvegica haud dubie cum danica ipsius moneta, quæ Canuti monetam pondere æquat, convenit.[1] Propter hasce ponderis in nummis priscis vicissitudines, eorumque raritatem, cel. Ramus conjicit, eorum numerum modo parvum esse cusum, regesque eos, non necessitate coactos, quum nummorum peregrinorum satis adesset, sed ut aliorum principum exemplo imagines suas in nummis apparentes videntes vanitati satisfacerent, signandos curasse. Quum ceterum in pecunia solvenda libra bilanci semper uterentur, quanti ponderis singuli nummi essent, nullius fere momenti erat.

Canutus rex in Angliam transvectus, monetæ systema invenit, secundum quod e libra s. duodecim unciis argenti 240 denarii conficiebantur, et quum Marca, quam ponderis regulam e Dania attulit, octo tantum oris s. unciis[2] constaret, besse itaque minor quam libra

[1]) Hic nummus trutina examinatus nummis Canuti Magni multo levior inventus est: non plus scilicet quam $13\frac{5}{8}$ assium pondo est. A. v.

[2]) „The Mark was a Danish mode of computation" Ruding, Annals of the coinage of Great Britain, ed. II. Vol. I. p. 307. Oram Danicam et unciam Anglicam, in pecuniæ saltem computatione, æquales æstimatas fuisse, cel. Ruding pluribus exemplis confirmat, locos scilicet veterum diplomatum citans, ubi ora danica 20 denarios æquare dicitur, sicuti uncia Angl. 20 denariorum pondus (pennyweights) æquabat. In mulctis solvendis in Anglia adhuc marca 13 sh. 4 d. s. $\frac{2}{3}$ pound Sterling valet. Luxdorphius quidem, Anledning og Veiviisning til Myntens Beregning, Kjøbenhavn 1765. 4o, p. 25 — auctoritas quibusdam anglicis fisus, quatuor uncias angl. quinque oris danicis, quando ora in Angliam introducta est, æquales fuisse asserit, sed metuo, ne et ipse et viri, ad quos ablegat, oram ponderatam cum ora (denariorum) numerata contulerint. Argumento e Scandinavia magis vetusto caremus, e literis Magni Erici fil.

anglica esset, rex, sive systema anglicum imitatus e sua marca numerum denariorum æqualem signare constituerit, sive Dani marcam jam in 240 pondera minora distribuere soliti essent, numos suos quam antecessoris in Anglia besse minores confecit.[1] Quum itaque Magni Boni numi danici et ceterorum Canuti in Dania et Anglia successorum numi hujus regis numos pondere fere æquent, nos jure nostro concludere videmur, Haraldum Hardráde vel idem systema imitatum esse vel tanto fortasse leviores cudisse numos, quanto marca norvegica quam danica esset levior.[2]

Quamdiu moneta pondus plenum servaverit, non pro certo quidem ante constituere poterimus, quam major vetustissimorum numorum numerus repertus fuerit. Veri tamen haud dissimile est, pondus fere justum adhuc seculo duodecimo ineunte servatum fuisse. Bracteati enim Olavi et Sigurdi filiorum Magni (p. 9 & 10), qui 4 ass. p. sunt, quartæ denarii partes esse videntur, qui itaque totus 16 ass., sive, æris admixti pondere deducto, circiter 15 ass. p. habebat. Numi, qui l. c. sequuntur, paulo leviores sunt, et ita facilem ad Sveri tempora transitum parant, quo regnante marca numerata (s. 240 denarii) non plus quam dimidia fere marca ponderata valebat; denarios ejus enim 8 tantum assium pondus habere infra videbitur. Denarii valor porro ita decrescere perrexit, ut Erico Magni filio regnante marca

---

anno 1328 Asloæ datis (in Hildebrand — Upplysningar til Sveriges Mynthistoria, p. 29 sqv. —) argumentum promere licet; in his enim finem versus 320 marchæ 5 oræ argenti ponderatæ pro 1603 marchis numeratis cum una ora (mon. svec.), et 67 libræ 14 solidi et tres denarii sterlingorum pro 500 marchis et 6 oris cum dimidia et 6 denariis svecicanis (sic) computati sunt. Comparatione instituta, 1 libr. sterl. = $1\frac{1}{2}$ marc. svec. esse inveniemus.

[1]) Æthelredi moneta 26 fere ass. norv. p. habet, = $\frac{1}{240}$ libr. Tower weight, Canuti 17 vel 18 ass. plus minus. Marcam, ducentis saltem post Canuti tempora, in Dania, sicut in Norvegia in 240 denarios distributam esse e versione latina legis Scanicæ, ab Andrea Sunonis f. confecta, docemur; in hac enim oræ ponningæ (oram denariorum) per triginta denarios reddit. V. Leges provinciales terræ Scaniæ, latine redditæ per Andream Sunonis f. Ed. Arn. Huitfeldio; Hafniæ 1590, 4o. lib. V, cap. 34.

[2]) Pondus danicum jam tunc temporis coloniensi fuisse æquale videtur, sicut hoc vetus anglicum (Tower weight) æquabat. Denarius enim Canuti, $\frac{1}{240}$ marcæ colon. proximo æquat.

numerata tertiam marcæ ponderatæ partem valore non excederet,[1] et paulo post in initio seculi decimi quarti in nonnullis locis minus etiam valeret.[2]

Numi leviores, quibus una cum denariis in commercio utebantur,

---

¹) Anno 1288 Magnilda quædam Halkeli filia prædia in regione Sogn dicta abbati et monachis claustri Munkalif pro 15 marcis denariorum norveg. vendidit, et in literis hac de re datis: „gengo þa, inquit, þriar merkr fire mork brenda" i. e. tunc tres marcæ (den. norv.) unam marcam excocti (argenti) æquabant. Idem in literis anno 1290 de eadem re datis repetitur. Cfr. Thorkelin, Diplomat. V. II. p. 113 et 118.

²) In literis Magni Erici fil., anno 1328 Asloæ datis, quas nuper allegavi, denarii valorem in diversis Norvegiæ dioecesibus varium fuisse videmus; in dioec. Hamarensi marca argenti ponderata 3 marcas denar., in d. Nidrosiensi 3¼ m. d. et in d. Bergensi 3¾ m. d. æquare dicitur. Denarii valorem in Svecia eadem ratione decrevisse cum ex vicinia concludere licet, tum auctores Svecici asserunt. Stjernhook, — de jure Sueonum et Gothorum vetusto, Holmiæ 1672. 4o. p. 142 — "A tempore, inquit, Divi Erici Regis ad initium imperii Jarlearum, id est, ab anno circiter 1150 ad annum 1250, marca pondere duplo minor fuisse videtur selibri . . . . .", et paulo infra. "Tempore regis Magni Ladulasii, Anno 1260 et paulo post marca besse minor erat selibri; sexcentæ enim marcæ vulgares æstimatæ fuerunt ducentis selibribus, teste Olao Petri, et id ipsum etiam colligi potest ex legibus Scanicis, ubi tres marcæ unam argenti puri constituere dicuntur . . ."; et p. 143: „Tempore R. Magni Smekii, Anno 1350 jam marca selibris plus quadruplo melior erat vulgari; ita enim lege constitutum fuit, ut quicunque negotiarentur in exteris, juxta singulas pretii quadraginta marcarum merces, etiam unam selibram argenti puri importarent, reciperentque pro ea marcas vulgares quatuor cum dimidia". A fine seculi decimi tertii denariorum valor in Svecia citius quam in Norvegia decrevit. In literis Magni Erici fil. nuper allegatis, in nonnullis Sveciæ provinciis marca arg. pond. quinque marcas denariorum valuisse eodem tempore, quo in Norvegia tres parum excedebat, videmus. Hoc verbis Stjernhooki supra allatis quadrare non videtur; ipse vero paulo infra, p. 144 valorem denarii jam tum minorem fuisse quam rex jussisset, indicat, hæc verba addens: "Non diffitendum tamen est, quod marca selibris paulo post, etiam Anno 1360, pluris valuerit, id est sex marcis, ut patet ex contractibus ejus temporis." Comparationes uberiores instituit P. Dijkman, — dhe forna Swenskars og Gothers Penninge-Räkning, Stockholm 1686, 8o. — XI Observation.

certæ denarii partes fuisse videntur. Qualis vero inter hunc et illos fuerit ratio, nemo, quod sciam, hucusque investigavit. Hanc ut invenirem, omnes numos bracteatos norvegicos, qui in Dælie reperti sunt et quorum descriptio intra sequitur, omnes igitur, quorum exempla integra sunt, trutina examinavi, imo vero de multis decem vel centum exempla pependi, ut pondus medium certius constituerem; argenti quoque conditionem multorum a Clausen, argento et auro Christianiæ probando præfecto, examinari jussi. E conspectu infra dato plerosque unum assem norvegicum plus minus pondo esse et argenti conditionem in plerisque fere similem esse videbis. Comparato cum his Sveri denario octo assium pondus habente, pronus eris ad credendum, parvulos hosce numos octavas denarii partes esse, et hæc opinio valde verisimilis est; nam denarium in binas et quaternas partes secare jam diu soliti erant majores nostri;[1] quum igitur eum in partes adhuc minores distribuere constituissent, nihil simplicius videri poterat, quam quartam denarii partem dimidiare. Multos a ponderis regula discessus vel artis infantiæ vel diversæ ætati ita adscribere possumus, ut graviores vetustiores habeantur. Qui duorum assium pondus habent, quartæ denarii partes, et graviores, ex pondere ¼ vel ⅜ den. fuisse videntur.

Hæc opinio etiam, comparatione cum re monetaria Anglorum ejusdem ævi instituta, confirmatur. Bracteatis quidem Angli non utebantur, sed denarium in binas, quaternas et octonas partes distribuebant. Cel. Ruding enim in appendice, operi suo annexa, monetæ appellationes, quæ in Domesdaybook (opere conspectum prædiorum in Anglia seculo undecimo præbente) occurunt, recenset. Præter denarium ibi *dimidium denarii s. obolus* (= ½ pening) *ferdinc, ferdingus, feordinyus* (= ¼ pening, farthing) et postremo *minuta* leguntur; quam ultimam appellationem R. idem ac *styca*, quæ in aliis ejus temporis operibus literariis legitur, significare censet;[2] et huic appellationi versio Evangeliorum anglosaxonica lucem affundit, in Marci evang. c. XII, v. 42, *λεπτά δύο ὅ ἐστι κοδράντης* reddens: "tvegen stycas, th is feordung peninges" i e. duas stycas, quæ sunt quarta derarii pars s. quadrans; una styca igitur octava erit denarii pars.

---

[1]) Denarium in trientes distribuendi, more nonnullorum populorum coævorum, exemplum in Norvegia non novi.

[2]) Vol. I. p. 303.

§ 8. *De monetæ appellationibus.*

Majores nostri, sicut plures aliæ gentes, pecuniæ appellationem a pecude petierunt. *Fé* scilicet et pecudem et pecuniam significat, et *peningr* non solum singuli nummi, sed etiam monetæ est appelatio, et in Norvegia quondam, sicut hodie in Islandia, sine dubio etiam pecudem indicabat. Hæc apud hujus ævi scriptores monetæ est appellatio maxime vulgaris; nonnunquam etiam *eyrir*, ab *eyr* (æs) derivatum, appellatur, et in lege Magni Haquini fil. Gulensi[1] moneta *steðja* (proprie incus, deinde officina, fortasse etiam cuneus) dicitur. Ineunte tandem seculo decimo quarto vel paulo maturius vocabulum *Mynt* civitatis jure in lingua norvegica donatum est: in legibus et literis Haquini Magni fil. et successorum enim legitur.

Quo vero nomine nummi cavi s. bracteati a majoribus nostris appellarentur, pro certo statuere nequeo; verisimilem tamen hac de re conjecturam non possum non proponere. R. Keyser, historiæ professor doctissimus, ad rei vilis appellationem, quæ in legibus Norvegiæ vetustis nonnunquam occurrit, animum meum advertit, addens, e contextibus locorum, ubi exstat, concludi posse, parvum nummulum eo significari. Vocabulum est *threite*, quod legitur ex. gr. in legis Frostensis (Frostethingsloven) vetustioris partis XVtæ cap. 37mo, ubi sermo est de pœnis furti. Diversi ibi pœnæ gradus secundum rei surreptæ pretium constituuntur, et post pœnam, si res surrepta ortugæ pretii est, sermo est de pœna quæ irrogatur, si res surrepta *threite* pretio æquat, cujus rei nulla alia pœna statuitur, quam ut cuivis furem *Hvinn* (i. e. furunculum) appellare liceat. Huc si addimus, Batavos (quorum lingua ejusdem cum norvegica est originis) nummum suum minimum, qui octava pars est nummi ordine proximi (stuiver), *duit* appellare, pronum est ad conjiciendum, bracteatos norvegicos minimos *threite* fuisse appellatos.[2]

Nullam itaque singulorum nummorum appellationem præter *pening* (denarium) et *threite* novimus. Ubi vero de certo nummorum numero sermo erat, iisdem vocabulis, quibus pondera insigniebant, ita utebantur, ut *örtug* 10, ora *(eyrir)* 30, et marca *(mörk)* 240 denarios

[1]) Mannhelge-Balken, cap. IV. Norges gamle Love II, p. 52.

[2]) In lege Islandiæ vetere Grágás dicta, lib. VIII, cap. 114, etiam threitarum talis fit mentio, ut oram 48 threitis saltem plus valuisse appareat. Cfr. Grágás, Havniæ 1829. 4o. P. II, p. 171 sqv.

(peningar) significaret. Observandum etiam, utrum sermo sit de marca vel ora numerata *(talin)* an ponderata *(vegin)*.[1] In priore dijudicanda semper temporis ratio est habenda. In initio enim marca numerata ponderatam æquabat, quæ ratio ad initium fere seculi duodecimi durasse videtur, et utraque tantum fere argenti, quantum hodie octo thal. Species Norveg., continebat; sub finem seculi decimi tertii 2¾ fere Spec. Norv. erat æqualis.[2]

Tertia tandem est ora, quæ *sak-eyrir s. lög eyrir* (ora causæ s. legis) dicitur, qua in mulctis solvendis utebantur, et quæ sex panni grossi (Vadmál) ulnarum æstimatur.[3]

Silfrmétin eyrir (ora argenti mensurata), cujus nonnunquam fit mentio, eadem ac ora numerata erat.[4]

Vocabulum *Skilling*, quod in hujus ævi scriptis norv. raro legitur, nec numi norvegici speciem nec certum numorum numerum, sed monetam in univesuui indicare videtur. Numi aurei peregrini *Gull-skilligar* (solidi aurei) appellabantur.[5]

§ 9. *De officinis monetariis.*

Quum prisca monetæ signandæ ratio simplex, lamellæ cuneum imponendi, malleoque feriundi, instrumenta monetalia facile parandi

---

[1]) Apud scriptores medii ævi latine scribentes prior dicitur ad numerum, de numero, posterior ad pondus, ad pensum et arsuram, cum pondere et arsione, ad ignem et pensam.

[2]) 9¼ Spec. Norv. ex octo unciis argenti puri signantur.

[3]) Cfr. historiam Magni Erlingi fil. cap. XVI ibique annotationem in editione Havniensi.

[4]) Cfr. locum jam citatum cum cap. CXII in Sveri historia; item legem Frostensem veterem, ubi P. IV, cap. 13 quinque oræ mensur. (aurar silfrmetnir) idem ac 2½ oræ ponderatæ valere dicuntur; quæ comparatio in edit. Pausii desideratur, in editione nova vero (Norges gamle Love, I. p. 163) legitur. Cfr. ibid. etiam P. X, cap. 13 (ed. Paus.) Norges gamle Love, p. 220.

[5]) Skilling occurrit in Edda, ed. Rask, Hamars Heimt, str. 34, et in historia Olavi Sancti (rec. Snorro Sturl. fil.) cap. XVI, sive Fornmanna Søgur, Vol. IV. p. 55. Scill. s. Scilling apud Anglosaxones jam sexto seculo numorum certo numero indicando inserviebat, sicuti solidus, qua voce latina reditur, in magna Europæ parte jam a decimo inde seculo duodecim denariorum summam indicabat.

commoditatem præberet, officinæ monetariæ olim longe plures quam hodie in Norvegia, sicut in ceteris terris, erant. Haraldi Severi et Sveri nummi hucusque noti *Nidrosiæ* sunt cusi, nec ante magnam nummorum copiam nuper repertam, quæ infra describetur, ullum in alia Norvegiæ urbe ante Erici Magni fil. tempora cusum nummum novimus. Hæc vero copia jam sub finem seculi duodecimi nummos aliis locis in Norvegia cusos esse docet; nummum enim præbet *Bergis* cusum et alios, quos non sine veri similitudine *Asloæ*, *Veøjis* (Veøjar, Veøe, urbe quondam in provincia Romsdalen sita), *Burgi* (s. Sarpsburgi, urbe quondam in provincia Smaalehnene sita jam demum extruenda), *Tunsbergis*, et *Stavangriæ* cusos esse opinamur.

§ 10. *De monetariis.*

Sicut prisca Scandinaviæ moneta ad anglicæ instar signabatur, etiam monetarios ex Anglia primum arcessisse videntur majores nostri. ***Godeine*** saltem (nomen anglosaxonicum) seculo decimo exeunte et Norvegiæ et Sveciæ et Daniæ regibus nummos cudit, et Ulf, Haraldi Severi monetarius, præpositionem anglicam *on* nummo norvegico inseruit. Quum vero nummi vetustissimi sint rarissimi, et Sveri tempore nomen monetarii in moneta non amplius additur, pauca solum hæc monetariorum nomina afferre possumus.

Referen,	monetarius	Haquini Mali, (vel Boni).
Godrine,	—	Olavi Tryggvi fil.,
Hroza,	—	Erici comitis,
Jule,		Magni Boni,
Ulf,	—	Haraldi Severi.

§ 11. *De monetæ adulterationis remediis.*

Monetæ adulteratio ubique et semper inter maxima crimina relata est. Leges anglosaxonicæ vetustæ, adulteratori manum, qua crimen commisisset, amputandam esse præcipiunt,[1] cui pœnæ reges anglonormannici obcæcationem et castrationem addiderunt. Canutum Magnum, qui antecessorum leges contra monetæ adulteratores in Anglia sanxit, addens, reo pœnam nec auro nec argento redimere licere[2], in

---

[1]) Ruding. Ann. V. I. p. 211, ubi ad leges anglosax. pp. 59 et 131 allegatur.

[2]) Ibid p. 287.

Norvegia, cujus etiam rex erat, non similem legem, quod sciamus, tulisse, non valde mirandum est, quum meminerimus, tum legem illam præcipue ob magnum monetariorum numerum, qui in Anglia eo tempore fuerunt, quo in Norvegia vix ulla monetæ officina exstiterit, latam esse, tum Canutum hujus regni, quod alii ejus nomine administrarunt, per breve tantum temporis spatium regem fuisse. Mirum potius videtur, tale præceptum ducentos adhuc annos post monetam in Norvegia cusam in vetustis hujus regni legibus desiderari. Magnus Hequini fil. (Legifer dictus) tandem in lege comitiorum Gulensium (Gulethingsloven) monetæ adulterationem inter crimina, mulctis non expianda (Ubotesmál) retulit[1])

[1]) Cfr. Paus, Samling af norske Love, Gulethingsloven, Manhelgebalken, Cap. IV. Norges gamle Love, II, p. 52.

II. DE QUINQUE FERE MILLIBUS NUMORUM SECULI DUODECIMI IN NORVEGIA NUPER REPERTIS.

Anni MDCCCXL mense Majo Andreas Andreæ filius (Anders Andersen) in parte inculta prædii sui Dælie dicti in parochia Næs in provincia Hedemarken siti lapidum acervum aversurus, magnam numorum argenteorum copiam, pauca ornamenta ejusdem metalli, et nonnullas rudes massas argenti repperit, quæ omnia nullis indiciis reliquis receptaculi, quo olim fortasse contenta erant, inter lapides sparsa jacebant. Quæ quum repperisset, circa 49 uncias pondo, magistratui tradidit, et universitati nostræ postea numos, $37\frac{1}{2}$ uncias pondo, et ornamenta, $1\frac{3}{4}$ unc. pondo, vendidit, argento rudi recepto.

Numi prope quinque millia erant, quorum longe plurimi parvi bracteati Norvegici maximam partem antea incogniti. Numi aliquot peregrini etiam intererant, quorum alii antea ignoti alii noti, quibus omnibus inter se comparatis et horum et illorum multis justum locum assignare valemus.

Numos notos et indubitatos hoc loco repertos hi principes cudendos curarunt:

Norvegiæ rex, Sverus, inter annos . . . . 1177 et 1202,
Daniæ rex, Sveno Grathe . . . . 1147 - 1157,
Angliæ rex, Stephanus . . . . 1135 - 1154,
. . . . . . Henricus II . . . . 1154 - 1189,
Scotiæ rex, Gulielmus I Leo . . . . 1165 - 1213,
Coloniæ archiepiscopus, Philippus I. . . . . 1167 - 1191,

quibus addere possumus

Sveciæ regem, Canutum Erici filium . . . . 1168 - 1197,

quanquam numi ejus hic reperti non antea noti sunt; tam parum vero antea notis sunt dissimiles, ut dubium de auctore oriri nequeat.

Videmus itaque hanc pecuniæ copiam non ante annum 1177 terræ commissam esse posse, et e numis sub finem seculi duodecimi in Norvegia usitatis constare. Terminum vero, ante quem in terra depositi esse non possint, ita nobis definientibus non eadem est facultas termini, post quem hoc factum esse nequeat, statuendi. E con-

spectu supra dato, hoc vel sub finem seculi duodecimi vel seculo decimo tertio ineunte factum esse facile conjicimus, sed definitio accuratior ad tempus singulorum numorum constituendum non parvi est momenti. Insunt numi, quos numismatici nonnulli Friderico II Germaniæ imperatori (regi 1212 imp. 1220-1250) et Henrico III, Angliæ regi (1216-1272) adscribunt, quod si recte factum est, conjectura ultra annum 1220 progrediatur necesse est. E recensione numorum subnexa autem illos conjecturis modo nixos ita statuisse apparebit. Quare illa definitio non prohibet, quo minus numos prius depositos esse censeamus, si talis sententiæ graves adsint rationes; et ratio satis gravis est, in tanta numorum copia ne unum quidem Valdemari II Daniæ regis (1202-1242) numum adesse. Huic enim regi multæ res cum Norvegia erant, et ipse anni 1204 æstate cum classe et exercitu in Norvegia aderat. Illo ævo itaque, quo numis peregrinis simul cum domesticis utebantur, numos hujus regis in pecuniæ summa, quæ, postquam hi in communi usu esse incepissent, collecta esset, et multos regionum remotiorum numos contineret, desiderari satis mirum esset. Valdemari II numi præterea non sunt rari et in Norvegia sæpius e terra eruti sunt. Quare numos nostros non post primos Valdemari regis annos terræ commissos esse arbitror, et si bracteatos litera G insignitos Guttormo regi esse adscribendos recte conjecerim (pag. 11) anno 1204 vel 1205 occultati esse possunt; nullus enim numus adest, qui Ingio Bárdi filio adscribi posse videatur, multi vero quorum reges proxime superiores auctores esse verisimile est. Ipsius anni definitionem autem tanquam conjecturam modo affero; sed numos non post primos seculi decimi tertii annos, et non tam sero quam anno 1220 terra condita esse, fere certum habeo. Quomodo hac sententia nisus numis singulis locum assignaverim, ex sequentibus apparebit.

Numorum repertorum et typorum diversorum catalogum descriptioni præmittam.

	Numerus numorum	Numerus inscriptionum et typorum diversorum	antea ineditorum
I. Norvegici . . . circa	4500 . .	180	150,
II. Svecici	70 . .	4	4,
III. Danici	7 & fragm.	8	2.
IV. Scandinavici incerti .	14 . .	10	5,
V. Scoticus	1 . .	1	0,
VI. Anglici	9 . .	5	0,
VII. Germanici imperatorii .	119 . .	9	7,

	Numerus nummorum	Numerus inscriptionum et typorum diversorum	antea ineditorum
VIII. Batavici	5	3	3.
IX. Saxonici	11	11	9.
X. Principum ecclesiasticorum:			
Bremenses	2	1	1.
Colonienses	100	10	9.
Magadeburgici	15	6	5.
Monasteriensis	1	1	1.
Paderbornici	2	1	1.
Quedlinburgici	6	1	1.
locorum incertorum	33	20	18.
XI. Incerti	74	17	15.

Fieri tamen potest, ut nummorum germanicorum nonnulli, qui hic inediti habentur, in operibus, qui nostra in urbe desiderantur, jam editi sint, ex. gr. in cel. Maderi kritische Beyträge zur Münzkunde des Mittelalters (quorum Vol. I solum hic adest),[1] ejusdem Versuche über die Bracteaten, aliis.

I. *Nummi Norvegici.*

A. *Sverus (1177-1202).*

1. Adv. ✠ REX SVERVS MAGNVS. Caput adversum coronatum, cum barba. Av. NI. NI. NI. NI. (i. e. Nidrosiæ). Crux major duplex, cujus in singulis angulis lilium. Pondus habet 8 ass.; argenti partes 15.[2] Cfr. Beskrivelse Tab. XXVIII. No. 13-17. 13 expll. Tab. I. N. 1.
2. Bracteatus bilateralis. Adv. eadem cum ejusdem aversæ vestigiis; p. h. 7 ass. 6 expll.
3. Bract., cum adv. eadem; p. h. 7 ass. 5 expll.
4. Bract. bilateralis. Av. eadem cum ejusdem adv. vestigiis; p. h. $6\frac{1}{2}$ ass. 6 expll.

[1]) Cetera hujus operis volumina post ea Societatis Scientiarum Bohemicæ Imper. Reg. munificentiæ universitas nostra dono accepit. Tabulis horum voluminum perlustratis nullum indagavi eorum nummorum, quos in recensione sequenti ineditos dixi.

[2]) Argenti puritas hic ita indicatur, ut ex partibus sedecim, ex quibus constare fingitur (quæ singulæ in octonas denas minores distribuuntur) earum fiat mentio, quæ sint argenti puri; ex. gr. 14-4 argenti puri $14\frac{4}{16}$ et æris admixti $1\frac{12}{16}$ significat.

5, Bract. cum av. eadem; p. h. $5\frac{1}{4}$ ass. 7 expll.

6. Bract. cum typo ejusdem adv. sed inscript: + RЄX MAGNVS SVЄRV.

T. I. N. 2. 7. Adv. Typus idem, et inscript. ut in N. 6. Av. N. N. N. N. Crux major duplex, cujus in centro circulus minutam crucem cingens; in angulis singulis circellus; p. h. 8 ass.

8. Bract. dim. cum av. eadem.

Bracteatos, qui jam sequuntur, Sveri nummis similes, quanquam nomine destitutos, iis adjungendos esse opinor.

T. I. N. 3. 9. Bract. MT . (V)Є . . ORC. Typ. ut in av. N. 1; p. h. 7 as 2 expll.

Lit V, in exemplo delineato non apparentem, ex altero exemplo addidi. Primæ literæ fortasse "Moneta Veejarnm" (cfr. infra N. 14), significant.

T. I. N. 4. 10. Br. Caput adv. barbatum coronatum.

11. Similis paullo major.

T. I. N. 5. 12. Similis, cum corona simpliciore; p. h. $1\frac{4}{10}$ ass. Arg. part. 14-4. 55 expll.

T. I. N. 6. 13. Br. + BЄRGIS. Caput simile; p. h. 3 ass.

T. I. N. 7. 14. Br. dim. bil. Adv. VЄ—VЄ—. Typ. ut in av. N. 1. Av. explicatu difficilis.

Hic numus in urbe Veejar (i. e. insulæ sacræ) postea Vedoe dicta, in provincia Romsdalen quondam sita, jam diu diruta, cusus esse videtur.

T. I. N. 8. 15. Br. dim. BV— BV—. Typ. idem.

Hic in urbe Burg, Borg s. Sarpsborg (unde Borgasyssel i. e. provincia Burgensis, et Borgathing, i e. comitia Burgensia nomina traxerunt) haud longe a fluvii Norvegiæ maximi ostio quondam sita, ante tria fere secula diruta, nunc denno extruenda, cusus esse videtur.

T. I. N. 9. 16. Br. quarta pars, cum typo eodem et litt. ITV (?).

T. I. N. 10. 17. Br. cum cruci maj. duplici, cujus in angulis singulis facies humana.

In canthari stannei, ante paucos annos Bergis reperti et in ejusdem urbis museo asservati fundo typus huic bracteato similis impressus est. V. Urdæ Vol. I. p. 198 et Tab. 7. N. 10.

B. Numi incerti solidi.

T. I. N. 12. 1. Adv. Crux duplex; in aug. binis crux, in ceteris globulus. Av. explicatu difficilis; p. h. $3\frac{1}{4}$ ass.

Hic tam tenuis est, ut bracteatus bilat. facile haberi possit.

2. Adv. Crux; in angg. puncta. In margine nunc detrita inscriptio quondam adfuisse videtur. Av. Crux ornatior; p. h. 3½ ass. T. I. N. 13.
3. Similis, sed in adv. crux cruci imposita astrum formans. T. I. N. 14.
4. Adv. + SI : G . . . . . (retrograde). Astrum. Av. Opus reticulatum vel ædes. T. I. N. 15.
5. Similis, sed in adv. litt. runicarum sunt reliquiæ, et in av. ædes nonnihil diversa; p. h. 3½ ass. T. I. N. 16.
6. Similis, sed in. av. astrum nonnihil diversum. T. I. N. 17.
7. Alius parum diversus. Cfr. Bremer, Tab. I. N. 10. T. I. N. 18.

Nummorum numero 4-7 hic allatorum magna adest copia, sed omnes detriti vel tam triti sunt, ut non facile distinguantur, et tam tenues, ut in multis dubius sim, utrum eos ad nummos solidos, ad bracteatos bilaterales an ad bracteatos, infra C. f. N. 18-24 descriptos, ablegem. Hi nummi, tam solidi quam bracteati, omnium norvegicorum, qui hic recensentur, vetustissimi esse videntur, et literas in N. 4 residuas nomina Sigurdi et Eisteini indicare verisimile est. Utrum vero a Sigurdo, Eisteino et Olavo, Magni Nudipedis filiis (1103-1122), an a Sigurdo, Eisteino et Ingone, Haraldi Gillii filiis (1142-1155) cusi sint, ambigi poterat, nisi bracteati, supra p. 9-10 prioribus adscripti, majoris ponderis et alius formæ essent, quare hos nummos posterioribus assignandos esse opinor.

C. Numi incerti bracteati.

a. Literis singulis inscripti.

	Pondus.[1] Ass.	Raritas.	Argenti puritas.	
1. Litera A, duobus circulis inscripta[2]	1,8.	C.		T. I. N. 19.
2. Lit. A, minor	1,6.	RR.		
3. Lit. A, adhuc minor; sed linea transversa superne addita longior	1,4.	R⁴.		T. I. N. 20.

---

[1]) Pondus in assibus norvegicis, quorum 16—17 Eschen coloniens., et quidem fractionibus decimalibus, quas dicunt, indicavi. Raritatis gradus ita sunt indicati, ut C (communis) numerum talium nummorum 50 excedentem, R (rarus) numerum inter 25 et 50, R² n. inter 15 et 25, R³ inter 10 et 15, R⁴ inter 5 et 10, RR (rarissimus) infra 5, U unicum significent.

[2]) Omnium fere typos bini circuli cingunt, sæpius læves, rarius globulis formati.

			Pd.	Rar.	Arg. p.
T. I. N. 21.	4.	Lit. A, cum tribus punctis infra		R^4.	
T. I. N. 22.	5.	Lit. A, add. puncto utrinque et infra . . .	1,6.	R.	
	6.	Similis minor	1,08.	C.	14. 6.
	7.	Lit, B	1,0.	C.	
		Hic in Beskrivelse over Danske Myuter &c. I Cl. Tab. VII, N. 162 et II Cl. Tab. XXX, N. 3, delineatus est. Jam Sperlingius[1] hunc Bergis cusum esse censuit.			
	8.	B, cum puncto in parte literæ superiori . . .		U.	
T. I. N. 23.	9.	B, addito puncto ante literam	1,85.	R.	
	10.	B, add. puncto utrinque	1,2.	R^2.	
		Hic in Beskrivelse &c. I Cl. T. VII, N. 163, & II Cl. T. XXX. N. 4, et apud Brenuerum T. I, N. 5 delineatus est, et ab hoc Biorno regi Sveciæ (818) falso adscriptus.			
	11.	B, cum quatuor punctis	1,0	C.	
T. I. N. 24.	12.	Similis minor, et circulus exterior globulis form.	1,0.	C.	13 -
T. I. N. 25.	13.	Lit. G, ...	0,9.	RR.	
T. I. N. 26.	14.	G, cum puncto postposito	0,9.	R.	
T. I. N. 27.	15.	H, cum circ. ext. glob. form.	1,0.	R^3.	
	16.	H, cum uno circulo lævi	1,0.	R^3.	
T. I. N. 28.	17.	H, quatuor punctis cincta, et circ. ext. glob form.	1,25.	R^4.	
T. I. N. 29.	18.	Similis minor	0,87.	C.	14. 8
	19.	Similis, sed cum duobus modo punctis superne et inferne additis		RR.	
T. I. N. 30.	20.	h, cum puncto utrinque	1,08.	C.	14. 4.
	21.	Ω, cum puncto inferne	0,87.	C.	14. 8.
T. I. N. 31.	22.	Ω, cum puncto inferne, et alio lit. parti superiori imposito	0,94.	C.	
T. I. N. 32.	23.	Ω, cum tribus punctis	0,92.	C.	
T. I. N. 33.	24.	Ω, cum uno puncto in spatio anteriore		U.	
T. I. N. 34.	25.	Ω, quator punctis cincta	0,84.	R^2.	
T. I. N. 35.	26.	M, ...	1,3.	RR.	
T. I. N. 36.	27.	M, minor	1,2.	R^4.	
	28.	M, cum puncto superne	1,0.	R^4.	
T. I. N. 37.	29.	M, lit. H fere similis	1,3.	U.	
	30.	M, similis, quatuor punctis cincta	1,0.	R^4.	

[1]) De numorum bracteatorum et cavorum origine. Lubecæ 1700. 4o.

	Pd.	Rar.	Arg. p.	
31. M. similis, cui punctum infra deest, et circulo radiato cinctu		U.		
32. Ω, coronata	1,1.	R3.		T. I. N. 38.

Pauca, quæ adsunt hujus nummi exempla admodum fragilia sunt, et ærugine aliqua induta. Num illa litera M. sit, non pro certo habeo; aliam vero literam esse posse non video. Tres lineolæ, quas coronam habeo, coronæ capitibus, supra A. 12, et infra II. 2. 3. allatis, impositæ similes sunt.

33. N.	1,25.	R.		T. I. N. 39.
34. N, minor	1,0.	R2.		
35. N, cum lineola mediam transeunte	1,55.	R.		T. I. N. 40.
36. N, retro versa	1,18.	R3.		T. I. N. 41.
37. Similis minor	1,0.	R2.		T. I. N. 42.
38. R.	1,5.	R4.		T. I. N. 43.
39. R, minor	1,57.	R3.		T. I. N. 44.
40. R, cum puncto utrinque	1,33.	RR.		T. I. N. 45.
41. R, retro versa	1,33.	R1.		T. I. N. 46.
42. Similis minor	0,8.	R2.		T. I. N. 47.
43. S.	1,83.	R3.	II. 7.	T. I. N. 48.
44. S. retro versa, cum circ. ext. glob. form.	1,2.	C.		
45. S, cum puncto utrinque	1,0.	C.		T. I. N. 49.
46. Similis, sed circ. ext. glob. form.	1,0.	R.		
47. Similis, sed retro versa	1,0.	R.		T. I. N. 50.
48. Lit. T formæ vetustioris, cum puncto postposito	1,0.	C.	II. 1.	T. I. N. 51.

In Beskr. I. Cl. N. 211 hic delineatus videtur, sed parte superiore subtus versa. Editores pedum episcopale esse putarunt.

49. Similis, sine puncto, et cum circ. ext. glob. form.	1,4.	R2.		T. I. N. 52.
50. T, formæ alius	1,0.	R3.		T. I. N. 53.
51. T. formæ alius	1,3.	RR.		T. I. N. 54.
52. T. formæ vulgaris	1,4.	R4.		T. I. N. 55.
53. T. minor	0,9.	U.		T. I. N. 56.
54. V.	1,33.	C.	II. 12.	T. I. N. 57.
55. X.	0,83.	R.		T. I. N. 58.
56. X. cum circ. ext. glob. form.	1,25.	R.		
57. X. cum globulis in extremitatibus	1,25.	C.	13. 1.	T. I. N. 59.
58. Similis, cum lineola parti superiori affixa	1,1.	R.		T. I. N. 60.
59. X. alius formæ	1,3.	R.		T. I. N. 61.

		Pd.	Rar.	Arg.	p.
	b. Monogrammatibus inscripti.				
T. I. N. 62.	1. M, cum cruce mediæ infixa, et puncto superne	0,68.	R³.		
T. II. N. 63.	2. R, cum litera runica A præfixa	0,7.	C.	14.	4.
T. II. N. 64.	3. Eadem lit. retro versa . . :	0,88.	R⁴.		
	Quem hic loco 2 attulimus, Brenner in Tab. I. sub finem delineatum exhibet, et monogramma AVLAFR significare censet. Qualiscunque est explicatio, in numo Olavo Skotkonung adscribendo errat				
	c. Cruces simplices exhibentes.				
T. II. N. 65.	1. Crux simplex	1,0	R.		
T. II. N. 66.	2. Crux, cum lineola brachium quodque transeunte	1,1	C.		
T. II. N. 67.	3. Crux minor	1,32.	R².		
T. II. N. 68.	4. Similis, cum circ. ext. glob. form , ...		U.		
T. II. N. 69.	5. Crux cum brachiis acutis	2,4.	RR.		
T. II. N. 70.	6. Cr., cujus pes circulo interiori nititur, circuli ambientes lineolis juncti	2,4.	U.		
T. II. N. 71.	7. Cr., cujus in angulos lineolæ e circ. int. immittuntur	2,3.	U.		
	8. Crux major, uno circulo cincta	2,3.	U.		
T. II. N. 72.	9. Cr, minor, brachiis in globulos desinentibus .	1,32.	R⁴.		
T. II. N. 73.	10. Similis, sed pro circulo int. quatuor arcus . .	0,9.	C.	14.	4.
	Huius, qui etiam in Beskr. I Cl. N. 246 delineatus est, omnium plurima adsunt exempla, circa 300 scilicet.				
T. II. N. 74.	11. Cr. cum duobus punctis	1,0.	C.		
T. II. N. 75.	12. Similis, sed cum brachiis ornatis	1,0.	R.	14.	4.
	13. Similis minor		RR.		
	14. Similis sine brachiorum ornatu	0,9.	R.		
T. II. N. 76.	15. Similis, sed circ. ext. glob. form.	2,0.	U.		
T. II. N. 77.	16. Cr. cujus pes brachiis est longior, cum puncto utrinque	1,0.	R.		
T. II. N, 78.	17. Cr. cum globulo in fastigio et puncto utrinque, circulo uno glob. formato cincta	4,0.	U.		
T. II. N. 79.	18. Cr. cum circello utrinque	1,6.	RR.		
	19. Cr. cum singulis punctis in tribus angulis . .	1,5,	RR.		
T. II. N. 80.	20. Cr. cum singulis circellis in tribus angulis, et circ. ext. glob. form.	2,0.	U.		

	Pd.	Rar.	Arg p.	
21. Cr., cujus in angulos e circ. int. glob. form. singula lilia surgunt	2,0.	C.		T. II. N. 81.
22. Cr., cum puncto in quoque angulo	2,0.	C.		T. II. N. 82.
23. Similis minor, sed duobus circulis inscripta .	1,2.	C.	14. 4.	
24. Similis, sed cum lineola brachium quodque transeunte	1,0.	C.		
25. Cr. cum puncto in quoque angulo, duobus circ. glob. form. cincta	2,1.	R.		T. II. N. 83.
26. Similis minor, sed circ. int. laevis	1,44.	R^2.		
27. Cr., cujus in singulis angulis astrum; inter circulos glob. form. cingentes series punctorum. V. Beskr. I Cl. N. 215	2,4.	R.		
28. Similis, sed in angulis singulis lilium	2,2.	R.		T. II. N. 84.
29. Cr., cujus in angulis duobus sibi contrariis singula puncta, in duobus ceteris puncta terna .	2,0.	RR.		T. II. N. 85.
30. Cr., cujus in angg. tribus singula puncta, in quarto quatuor	2,1.	RR.		T. II. N. 86.
31. Similis, sed quatuor punctorum loco circellus .	2,5.	C.		T. II. N. 87.
32. Cr., in cujus angulis singuli circelli, cum puncto in centro	1,5.	R^2.		T. II. N. 88.
33. Similis, sed series lineolarum inter circulos cingentes	1,0.	R^4.		T. II. N. 89.
34. Cr., cujus in angulis circelli singuli	2,6.	R^4.		
35. Similis, sed circ. int. glob. form.		C.		T. II. N. 90.
36. Cr., cujus pes duobus lignis obliquis est suffultus	1,0.	R^2.		

Bremer Tab. I hunc delineatum praebet, et opinionem monogramma runicum, tria priora nominis EIRIKR elementa indicans esse proponit.

	Pd.	Rar.	Arg p.	
37. Similis, sed brachiis in globulos exeuntibus .	1,2.	C.	14. 4.	T. II. N. 91.
38. Similis, sed lineis subtilioribus form.	0,75.	R^3.		T. II. N. 92.
39. Similis, sed lignorum loco continuus arcus . .	1,15.	R.		T. II. N. 93.
40. Similis minor	0,6.	R^2.		
41. Similis ornatior	0,6.	C.		T. II. N. 94.

Cruces patriarchales exhibentes.

	Pd.	Rar.
1. Crux patriarchalis, circ. glob. form. cincta. V. Beskriv. I Cl. T. III. N. 22. & II Cl. T. XIII. N. 11.	2,6.	RR.

			Pd.	Rar. Arg. p.
T. II. N. 95.	2.	Cr. p. duobus circulis lævibus cincta	1,3.	C.
	3.	Similis, sed crux minor	1,3.	R².
T. II. N. 96.	4.	Similis, sed brachia in globulos exeunt . . .	1,3.	R².
T. II. N. 97.	5.	Similis, sed brachiis brevioribus	1,8.	RR.
T. II. N. 98.	6.	C. p. major brachiis in acumina exeuntibus, uno circulo, cui pes crucis innititur, cincta . . .	1,5.	RR.
	7.	Similis minor, sed sine acuminibus, et duobus circulis cincta	1,0.	RR.
T. II. N. 99.	8.	Similis, brachiis in globulos exeuntibus . . .	1,3.	RR.
	9.	Similis minor	1,0.	RR.
T. II. N. 100.	10.	Similis major, sed circ. ext. glob. form. . . .	2,2.	RR.
T. II. N. 101.	11.	Cr. p. cum puncto utrinque . . . . Brenner hunc T. I del. offert, et literam runicam O esse interpretatur.	0,9.	R².
	12.	Similis, sed br. in glob. exeunt	1,4.	R³.
	13.	Similis, sed crux minor	1,4.	R⁴.
T. II. N. 102.	14.	Cr. p. inter duo puncta, pede circulo interiori innixo	1,3.	R².
T. II. N. 103.	15.	Cr. p. add. utrinque circello	1,3.	U.
T. II. N. 104.	16.	Cr. p. quatuor punctis cincta	1,2.	U.
T. II. N. 105.	17.	Cr. p. duobus lignis obliquis suffulta; et circ. ext. glob. form.	1,1.	C.
T. I. N. 106.	18.	Cr. p. similis major, circulo utroque ambiente lævi . . . . Hunc quoque Brenner T. I delineatum præbet, et monogramma runicum OLAFR typum significare interpretatur.	1,3.	C.

e. Capita exhibentes.

T. I. N. 107.	1.	Caput coronatum (?) os dextrum intuenti advertens; alt. parte $\frac{R}{E}$ alt. X; circ. glob. form. cinctum	2,3.	U.
T. II. N. 108.	2.	Similis, sed illæ litt. sic R^{E}_{X} dispositæ . . .	3,2.	U.
T. II. N. 109.	3.	Caput pileo tectum, os dext. intuenti adv. . . .	1,43.	R.³
T. II. N. 110.	4.	Caput minus, cujus collum circulo int. innititur	1,3.	RR.
	5.	Similis, sed circ. ext. lævi	1,2.	RR.
	6.	Caput pileo tectum, os sinist. int. adv. V. Beskr. II Cl. T. XXVIII. No. 6.	1,0.	R⁴.

Pd Rar. Arg p

7. Similis, sed capite aliter formato. V. ibid. N. 7. 1,0. R^4.
8. Caput parvum . . . . 0,9. R^3. T. II N. 111.
9. C. adversum coronatum . . . . 2,2. C. T. II N. 112.
10. C. adv. coron., rudibus lineis adumbratum: ad dext. crux. (trit.) . . . . 1. T. II N. 113.

Exempla aliquot hujus, qui ætate ceteris major esse videtur, (cfr. p. 10) nummophylacium univ. jam antea possidet.

f. Typos varios exhibentes.

1. Sceptrum . . . . 1,2. R^3. T. I. N. 114.
2. Pedum episcopale . . . . 1,0. C. 1 I. b. T. II. N. 115.
3. Simile simplicius. V. Beskr. II Cl. T. XII. N. 10. . . . . 1,25. R^4.
4. Simile cum puncto apposito . . . . 2,0. C.
5. Simile, sine puncto, sed circ. ext. glob. form. 2,0. C.
6. Linea spiralis . . . . 1,2. R^3. T. I. N. 116.
7. Circuli tres concentrici, cum puncto in centro V. Beskr. II Cl. T. XII. N. 9. . . . . 1,0. C.
8. Similis, sed circuli interiores lineola conjuncti 1,0. R^4.
9. Duo circuli leves et unus glob. form. commune centrum puncto distinctum ambientes . . . . 1,1. C. T. II N. 117.
10. Quinque puncta crucis forma disposita . . . . 1,2. RR.
11. Similis major, circ. ext. glob. form. . . . . . 1,4. R^2. 1 I. b. T. II. N. 118.

Plures horum numero 3–11 allatorum Birchérodius Olavo Famelico, Daniæ regi (1080–1086) falso adscribit.

12. Astrum, octo radiis bicornibus formatum . . . 1,0. C. T. II N. 119.
13. Figura lit. Y similis . . . . C. T. II. N. 120.
14. Similis tribus globulis form. . . . . C. T. II. N. 121.
15. Figura tricuspis, tribus circuli arculis formata RR. T. II. N. 122.

Omnia exempla valde fragilia et ærugine induta sunt.

16. Quatuor globuli, figuram triangulam formantes, tribus arculis et extra illos circulo cincti . . 1,9. R^2. T. II. N. 123.
17. Quatuor globuli, quatuor arculis & circulo cincti 1,0. C. T. II. N. 124.
18. Astrum, ut in Adv. nummi supra B. 6 allati (trit.) 2,8. R^2.
19. Astrum aliquanto majus. V. Beskr. I Cl. N. 85. (trit.) . . . . 3,0. R^3.

		Pd.	Rar.	Arg. p.
	20. Astrum majus, fere ut in Besk. I Cl. N. 6.		U.	
	21. Opus reticulatum, ut in Av. numi supra B. 4 allati	1,7.	R².	
	22. Simile sed cum ora aliter formata	2,0.	R².	
T. II. N. 125.	23. Simile, sed quatuor globulis cinctum	2,1.	R³.	
	24. Aedes cum tribus turribus, ut in Av. n. B. 7 supra	24,.	R³.	
T. II. N. 126.	25. Securis, circ. ext. glob. form.		U.	

Hos numos bracteatos esse norvegicos, vix dubium est. Ex usu numorum peregrinorum vulgari in medio ævo opinio quidem oriri potest, hos etiam esse peregrinos; sed tam parvi bracteati in nullo regno nisi in Norvegia et Svecia cusi sunt; et quum omnes haud longe a Norvegiæ centro sint reperti, longe maximam eorum partem saltem esse norvegicam, non est dubitandum. Omnes itaque inter norvegicos retuli, rationibus destitutus, ex quibus eos, qui fortasse svecici sunt, seligerem, quum Brenneri et Berchii definitionibus fides haberi nequeat[1]). Sicut hi numi in universum definitu sunt difficiles, ita eos quoque, qui literis sunt inscripti, conjectura sola regibus et urbibus monetalibus adscribere valemus. Ita literæ A, B, N, S. T et V. urbes Asloam, Bergas, Nidrosiam, Stavangriam, Tunsbergas[2] et Veejas; literæ G, H (R) et M (Ω) Guttormum (1204), Haquinum (1202-1204) et Magnum Erlingi fil. (1161-1184) indicare videntur; lit. R fortasse REX significat, sicut hoc vocabulum sine regis nomine in numis supra c. 1 et 2 allatis legitur; X Christum, cujus nomen in medii ævi numis est frequentissimum, indicare potest.

Typi ceterorum literis destitutorum ad arbitrium electi videntur. Solus, qui animum ad se advertit, est pedum episcopale ante jus monetæ feriundæ clericis concessum. Veri enim vix est simile, regem aliquem

---

[1]) „Seer jag på Brenners plancher og i Berchs beskrifvning, så finner jag intet af dessa regenters (i. e. Svercheriæ et Ericiæ stirpis) mynt, som kan forsvaras och få af bracteaterne torde rätfärdiga sin plats." Hildebrand, Upplysningar til Sveriges Mynthistoria, p. 46.

[2]) Numos in tribus urbibus prioribus ante seculum decimum quartum cusos jam antea novimus; numus vero Tunsbergis cusus nuper inventus est, cujus in Adv. Erici Magni fil. nomen et in Av. CASTRVM TVNSBERGIS legitur. Numus in numophylacio Schiviano (nunc in museo Bergensi) asservatur. Similem etiam universitas nostra nunc possidet. De alio eodem fortasse loco signato vide Urda, Vol. I. p. 199. A. r.

in nummis suis hunc typum elegisse. Videant ergo historiæ scrutatores, num episcopus quidam Norvegiæ, qui episcopos Germaniæ jam diu jus monetæ exercere vidisset, idem jus vel rege invito sibi arrogaverit.[1]

II. Nummi Svecici.

Canutus Erici fil. (1168–1197.)

Bracteatus, KANVTVZ RIX Z. Caput adv. coron. dext. gladium tenens; p. h. 2½ ass. Arg. pr. 11. 12 — 30 expll. T. II N. 127

Bremer. Tab. III. fere similem exhibet.

Incerti.

1. Bract. LOCDV. Caput adv. coronatum; p. h. 1⅓ ass. Arg. pr. 13. 14. — 13 expll. T. II. N. 128.
2. Similis, sed inscript. LE ODV. — 20 expll. T. II N. 129.

Similem Beskr. II Cl. T. XXVIII. N.) delineatum præbet, in quo editores OLAF legerunt. Hon. Schive conjecturam mihi proposuit, hunc nummum in urbe *Ljodhus*, magno quondam emporio, ad fluvium Gothensem sito, postea *Lödese* dicto cusum esse; quam conjecturam capitis in nummo nostro similitudo cum typo nummi Canuti supra descripti probabilem sane facit, imprimis si lineolam post lit. V lit. S indicare credideris.

3. Bract. Caput adversum; infra series globulorum, inter quos sinistrorsum baculus. — 4 expll. T. II. N. 130.

Hunc, quia præcedentibus est similis, svecicum habeo.

III. Nummi Danici.

Sveno Grathe (1147–1157.)

1. Adv. Protome adv. coronata, dext. sceptrum; ad s. REX. Av. SVEN DANORUM. Aedes cum tribus turribus. V. Beskr. II Cl. Tab. VIII. N. 83.

---

1) Exstat nummus Philippi ducis, cujus in Av. legitur MONETA CASLONIS — V. Beskrivelse II Cl. T. XXVIII. N. 25. — quam inscriptionem hujus operis editores Monetam Ecclesiæ Aslonensis interpretantur. Reperti sunt etiam ante aliquot annos in valle Norvegiæ, Gudbrandsdalen dicta, unacum nummis, qui ad priorem sæculi duodecimi partem fere referendos opinor (cfr. p. 10), nonnulli nummi bracteati, qui episcopi protomen pedum tenentis exhibent, et qui illos et argenti puritate et pondere æquant. Illum vero nummum non esse Norvegicum, verosimile est. Cfr. supra p. 9 annot. 2

2. Bract. SVENO REX. Cap. coron. os dext. intuent; advertens. V. l. c. T. VII, N. 56.

Canutus V. (1147-1157.)

T. II. N. 131. 1. Bract. KANVTVS. Protome adv. coron.; p. h. 6 ass.

Hunc numum antehac ignotum huic regi adscribendum esse putavi, quia tum bracteatum Svenonis jam allatum magnitudine et pondere æquat, tum a bracteato, infra Canuto VIto adscripto, differt.

2. Bract. Protome adv. coronata, d. globum imperii, s. vexillum; p. h. 6 ass.

Hunc Beskr. I Cl. T. XXVIII, N. 9 delineatum præbet, et norvegicum esse opinatur; ob similitudinem cum proxime allato potius danicum esse putavi.

3. Alius fere similis.

Canutus VI. (1182-1202.)

T. II. N. 132. Bract. KANVT REX DAN. Caput adv. coronatum; p. h. 4 ass.

Hunc antehac ignotum Canuto sexto assignandum putavi, quia tum a numis Canuti quinti magnitudine et forma differt, tum numos regis Sveciæ coævi fere æquat.

Incerti.

1. Adv. Protome adv. coron., d. sceptrum, ad. sin. astrum, margine ornatiore cincta. Rev. Protome episcopi, simili margine cincta. V. Beskr. II C. T. XIV. N. 18. (trit.)
2. Fragmenta numorum fere similium, sed prot. adv. d. sceptrum et sin. globum imperii, et prot. av. sin. crucem tenet.

Hujus numi et fragmentorum trita conditio opinionem movent, eos medio seculo duodecimo vix esse posteriores.

IV. Bracteati Scandinavici incerti.

T. II. N. 133. 1. Protome adv. rudis formæ, d. gladium, s. globum imperii; inter caput et gladium crux.

T. II. N. 134. 2. Prot. adv. formæ rudis; in area figuræ incertæ; p. h. 5 ass.

3. Cap. adv. figuris similibus cinctum; p. h. 5 ass. V. Beskr. I Cl. N. 250. 2 expll.

T. III. N. 135. 4. Globuli aliquot, qui protomen referre videntur, d. gladium ten.; p. h. 6 ass.

5. Manus, pedum episcopale tenens; p. h. 6 ass. V. Beskr. I Cl. N. 247. 2 expll.

6. Avis alis expansis: p. h. 2½ ass. 2 expll. T. III. N. 136.
7. Quadrupes gradiens (leo?): p. h. 3 ass. V. Beskr. II Cl. T. XXVIII, N. 11. 2 expll.
8. Arx cum tribus turribus; p. h. 6 ass. V. ibid. I Cl. N. 112.
9. Arx cum tribus turribus et porta, in qua facies humana. V. Beskr. I Cl. N. 115.
10. Tres turres: p. h. 2½ ass. T. III. N. 137.

V. *Nummus Scoticus.*

Guilielmus I Leo (1165-1214.)

Adv. (LE R)EI WILL(AM). Caput coron. os sinistr. intuenti advertens; ante sceptrum. Av. Inscriptio detrita. Crux, in cujus angulis singulis lunula. V. Cardonnel, Numismata Scotiae, Edinburgh, 1786, 4o. Tab. I, N. 1 (av.) et N. 1 (adv.).

Est nummus Scotiae vetustissimus. Inscriptionem adversae francogallicam: *Le Rei* i. e. le roi, rex, Cardonnel, p. 29 inde ortam opinatur, quod rex in Normandia captivus artifices francogallicos, qui nummos ad libertatem ipsi redimendam cuderent, in patriam misisset.

VI. *Nummi Anglici.*

Stephanus (1135-1154).

Nummi ab eo cusi modo fragmentum adest, ejus scilicet, quem Ruding Tab. I, N. 16 exhibet, in quo caput adv. coron. apparet, cum inscript. STEFNE, et in av. Crux, quatuor arculis cincta, cum inscript. VILL . . .

Henricus II (1154-1189).

1. Adv. + H(ENRI R)EX. Protome adv. coron. d. sceptrum. Av. + NICOLE (reliqua desunt, forfice abscissa). Crux, cujus in angulis singulis crux minor. Typ. fere ut Ruding, Tab. II, N. 1.

Praeter hunc adsunt quatuor expll. detrita, in quorum uno av. legitur: + BER . . . . NES.

2. Adv. HENRICVS REX. Caput adv. coron. d. sceptrum. Av. OSBER . ON LUND. Crux. V. Ruding (Henric. III) Tab. II, N. 13-15.

3. Alius, sed in av. RAVL.
4. Alius, sed in av. RGINALD.[1]

VII. *Numi Germaniæ imperatorii.*

Fredericus I (1152–1190).

1. Adv. FRGDGR IMPR. Imperator adv. coron. sedens, d. gladium, s. globum imperii; sinistrorsum astrum. Av. + ROMA CAPUT MVNDI. Arx cum porta et turri. V. Gotz Kaisermünzen, N. 441; p. h. 20 ass. 110 expll.

Et Gotz, — p. 91 — et Lelewel (Monnoies du moyen age, II, p. 31 et 307) Frederico II hunc numum adscribunt; sed neuter eorum argumenta probabilia affert. Voigt vero — Beschreibung der bohmischen Münzen, I, p. 402 — et Mader (I, N. 50. 51.) Frid. Imo eum adsignant, et posterior simul eum Aquisgrani, quæ urbs *Roma secunda* appellabatur, cusum esse arbitratur. Frid. IIdum etiam non ante a. 1220 imperatorem Romæ esse coronatum, et omnia illius numi, quæ adsunt, exempla magis quam ceterorum plurima esse trita consideranti vix dubium restat, quin Frid. Imo numus sit adscribendus.

T.III.N.138. 2. Adv. FPIO . . . . . Imp. adv. coron. sedes, d. globum imperii, s. sceptrum. Av. GA (i. e. Sancta) COLON(IA) . . . IAI (ɔ: pacis mater). Arx cum tribus turribus et porta.

Henricus VI (rex 1169–1190),

T.III.N.139. Bract. RGX . HGINRICVS. Rex adv. coron. sedens, d. globum imp., s. sceptrum; p. h. 11 ass. 2 expll.

---

[1]) Numos tres posteriores cel. Ruding — Vol. II. p. 56 sqv. — Henrico tertio adscribit; priores vero numismaticos nonnullos Henrico secundo eos rectius adsignasse arbitror. Nam inter omnes numos nulli eorum regum, qui inter Henricum II et Henr. III. regnarunt, nec regum Daniæ et Sveciæ, regnorum Norvegiæ propiorum, cum Henrico III coævorum adsunt. Etiam cel. Hawkins, in opere suo, Silver Coins of England p. 87, Henrico IIdo hos numos adscripsit; et hon. J. Y. Akerman, doctus chronicorum numismaticorum (the numismatic chronicle) editor, in horum vol. IVto p. 184—85, hoc meum opusculum citans omne hac de re dubium remotum esse opinatur. Nihilotamenseeius hon. D. H. Haigh in ejusdem voluminis pp. 201—204 Rudingii opinionem defendere et argumenta, quæ attuli, ut totum hunc thesaurum seculo decimo tertio incunte terræ commissum esse demontrarem, infringere conatus est. Nil aliud vero affert, quam cujus mentionem ipse feci et parvi momenti esse probavi. A. r.

Otto IV (1198-1212).

Adv. + ODDO . . . . . Crux, cujus in angulis singulis globus. T.III.N.140.
Av. S COLONIA.

Similem præbent et Harzheimii historia rei nummariæ Coloniensis, Tab. III. N. 1. et Mader, Kritische Beyträge zur Münzkunde des Mittelalters, I. N. 32. Prior quidem — p. 110 — Henricum VI imperatorem archiepiscopo pollicitum esse narrat, monetam imperatoriam in posterum in ejus dioecesi non nisi in urbibus Duisburgi et Tremoniæ cusum iri: sed hoc non prohibet quo minus Adolphum archiep., Ottonis IVti amicum, huic etiam Coloniæ nummos signandi veniam concessisse censeamus, quod mihi saltem magis probabile videtur, quam nummum nostrum Ottoni III, utut a ceteris principibus, quorum nummos ante oculos habemus, tam distante viventi adscribere. Cfr. infra nummum Paderborniæ cusum.

Incerti.

1. Adv. PD AH ElqA. Imperator adv. sedens d. sceptrum, s. securim. Av. ClA (Sancta) COLONIA . . . . Arx cum porta et tribus turribus; p. h. 26 ass. T.III.N.141.
   Cfr. nummum haud dissimilem apud Gotzium N. 115.
2. Adv. * OPAO . . . . . Imp. adv. sedens, d. sceptrum, s. globum imperii. Av. + OA . V . . . . Arx cum porta et tr. turribus; p. h. 25 ass. T.III.N.142.
   Cfr. apud Gotzium, N. 405, nummum fere similem.
3. Bract. Imp. adv. coron. sedens, d. sceptrum, s. globum imperii; p. h. 10 ass. T.III.N.143.
4. Alius minor, parum dissimilis; p. h. 11 ass. T.III.N.144.
5. Bract. Impr. adv. coron. inter duas turres sedens, d. gladium, s. scutum, supra quod sceptrum prominet; p. h. 10 ass. T.III.N.145.
   Inscriptionis reliquiæ manent.

VIII. Nummi Batavici.

1. Adv. + G + A + N + T. Caput pileo tectum. Av. + GEROLF. Crux; in angulis duobus contrariis singulum punctum, in ceteris quaterna; p. h. 8½ ass. T.III.N.146.

Nummum ejusdem typi et cum eadem adv. inscriptione Lelewel, Tab. XX, N. 15 oculis offert, cujus in aversa vero legitur B COMES, quem Balduinum VIII (1191-1194) vel IX (1194-1206) esse opinatur. Nummum nostrum ejusdem ævi esse liquet quidem, sed quis Gerolfus

fuerit, num Gandavi castellanus, an monetarius an alius quidam, frustra investigavi.[1]

2. Adv. Astrum cum quinque lunulis; in margine circelli quatuor. Av. Crux, cui altera crux decussatim imposita est; in margine lineæ et puncta, inter quæ lit. N; p. h. 8 ass. 2 expll.

3. Alius fere similis, sed in adv. circelli absunt, et in av. crux, in cujus duobus angulis inter se contrariis lunulæ, in ceteris globuli singuli. 2 expll.

Fere similes apud Lelewel T. XX delineati sunt, ex. gr. N. 95.

IX. Numi Saxonici.

Henricus Leo (Saxoniæ et Bavariæ dux, 1139-1196.)

Magni bracteati pars superior, leonis caput, dorsum et caudam exhibens, cum inscriptionis in margine reliquiis. Similis integer in Blätter für Münzkunde, Vol. I. T. IV. N. 58, delineatus est, cum inscriptione: DVX HEINRICS O LEO &c.

Ludovicus IV v. V. (Thuringiæ comes, 1149-1172 v. 1172-1190.)

Duo magni bracteati fragmenta quem Schlegel — de numis antiquis Isenacensibus &c. Jenæ 1703, 4o. — Tab. I. N. 2 oculis offert, in quo princeps armatus, d. vexill., s. clypeum, equo vectus apparet, et cujus margo inscriptus est: LVDŒWICVS. PROVINCIALIS. COMŒS DŒ ISŒNAŒ.

Bernhardus (Saxoniæ dux, 1180-1212).

T.III.N.153. 1. Bract. BŒRNARDVS. Princeps stans, d. gladium, s. vexill., p. h. 13 ass.

T.III.N.154. 2. Bract. BŒRNARDVS. Princeps stans, d. vexill., s. clypeum; p. h. 15 ass.

T.III.N.155. 3. Bract. BŒRN. Princeps inter duas turres sedens, d. gladium, s. scipionem crucigerum; p. h. 13 ass.

T.III.N.156. 4. Bract. . . . . DVS. Princeps stans, d. sceptrum crucigerum, s. vexill.; p. h. 15 ass.

---

[1]) In opere, Revue de la Numismatique Belge T. VI. Gerolfi monetarii mentionem fieri docet Revue Numismatique publ. par Cartier. A. r.

IX b. *Numi Brandenburgici*

Otto I (Brandenburgi marchio 1170-1198.)[1]

Adv. OTTO MARHO. Protome os sinistr. intuenti advertens, T III N 148
d. sceptrum, s. gladium. Av. . I . I . I . &c. Arx cum tribus turribus et porta, in qua astrum; p. h. 9½ ass.

Hic est prototypus numi similis, quem Blätter f. Münzk. Vol. III. T. VI. N. 119 praebent, cujus inscriptio sensu caret.

Otto II (Br. marchio 1198-1206.)

1. Bract. + OTO MARHO SALTVEL. Turres tres, super mediam T III N 149 clavis magna; p. h. 11 ass.

Saltvel s. *Saltwedele* nomen antiquum est urbis, in provincia Altmark sitæ, quæ hodie *Salzwedel* appellatur. Hic marchiones primi sedem et monetæ officinam habebant.

2. Bract. OTO MARI. Princeps armatus, stans, d. gladium, s. T III N 150. vexillum; sinistrorsum scutum; p. h. 15½ ass.
3. Bract. OTO OARI. Typus idem, sed sine scuto, et cum sagulo T III N 151 humeris injecto; p. h. 15 ass.
4. Bract. OTO MARGH. Princeps stans, d. vexill. s. scutum; p. h. T III N 152 17 ass.

V. *Numi principum ecclesiasticorum.*

a. locorum certorum.

BREMIS.

Sefridus (1179-1184.)

1. Adv. + SIFRID . . . . . . Protome adv. d. sceptrum cruci- T III N 153 gerum, s. pedum episcopale Av. EA . . . . . Ædes formæ insolitæ; p. h. 12 ass.

---

[1] Dubitari potest, an sint quidam numorum, qui hic recensentur, Ottoni, Brandenburgi marchioni (1170-1198) assignandi. Ego eos potius saxonicos esse olim putavi, quia a brandenburgicis, quos Seelander delineatos praebet, diversi characteris esse videbantur. In editione priori eos ideo Ottoni Diviti, Misniæ Marchioni (1157-1189) attribui. In ephemeridibus, a doct. Koehne editis, Zeitschrift fur Münz- Siegel- und Wappenkunde, I Jahrg. p. 351 seqv. argumenta, quibus adstipulor, allata sunt, hosce potius Brandenburgicos esse habendos, et Ottoni Imo, Marchioni, ejusque filio, Ottoni IIdo esse attribuendos. A. r.

2. Alius, sed in Adv. + SIF . . . . . ЄPISC, et in Av. + CAZE . . . . . AOЯD; p. h. 14 ass.

Conjectura modo ductus huic Sifrido, Brandenburgi antea episcopo, hunc numum assignavi. Alius Sifridus Paderborniæ erat episcopus, 1176-1186, et alius ejusdem nominis Wirceburgi episc. 1147-1160.

COLONIÆ.

Hitolphus (1076-1079.)

1. Adv. HIT APCЄPISCOP. Archiepiscopus adv. sedens, infula orn. d. pedum episcopale, s. vexill. Av. + ЄIA (Sancta) COLONIA PAIC MAI (i. e. pacis mater). Arx cum tribus turribus et porta; p. h. 23½ ass. arg. pr. 14. 0. V. Groschen Cabinet, T. I. N. 9. 7 expll.
2. Alius minor.
3. Alius, sed archiep. s. librum tenet. V. Gr. Cab. T. I. N. 8.
4. Alius, sed archiep. capite nudo. V. ibid. N. 7. 4 expll.
5. Alius N. 1 similis, sed in Adv. HIAT. 7 expll.

Hosce numos, numismaticos Germaniæ auctores secutus, huc retuli; non tamen diffitendum est, mirum mihi videri, inter tot numos Colonienses nullum adesse eorum principum, qui sedem archiepiscopalem inter Hitolphum et Philippum occuparunt, et formam lit. Є rotundiorem centum annos ante quam in numos regum Galliæ et imperatorum Germaniæ admissa esset, in Coloniæ numis apparere.

Huc accedit, quod proximi ejus successores formam lit. E in suos numos admiserunt, et cognomen urbis, PACIS MATER, nec in antecessorum nec in trium successorum, Sigewini, Hermanni et Brunonis (1079-1137) numis, sed post hosce tandem apparet. Ceterum hi numi non plus quam Philippi, et minus quam Frederici I. sunt triti. Videant itaque peritiores, num fortasse posteriori ævo adscribi debeant.

Philippus I (1167-1191.)

1. Adv. + PHILIPP ARCHIЄPC. Archiep. adv. sedens, d. pedum episc., s. librum. Av. SANCTA COLONIA. Arx; p. h. 25$\frac{1}{10}$ ass. arg. pr. 14. 16. V. Gr. Cab. T. II. N. 19 16 expll.
2. Adv. PHILI . . . . . . Typus idem. Av. . . . . . NIA PAIC MA. Arx. V. ibid. No. 18.
3. Alius, sed in Adv. PILIPVS A . . . .
4. Adv. PHILPVS ARCOPS. Crux; in angulis tribus V, in quarto figura incerta. Av. S COLONIA. Cfr. Gr. Cab. T. III. N. 21

4. Alius minor, sed in Adv. ARCIOCS: p. h. 11 ass.

Multa alia adsunt nummorum Coloniensium exempla, sed archiepiscopi nomen deest.

MAGADEBURGH.

Ludolphus (1192-1205).

Bracteatorum trium fragmenta, quae archiep. sedentem, d. pedum episc., s. sceptrum crucigerum praebent; in margine: LVDOLW . . . EPISCO. T.III.N.158.

Bracteatum hunc sibi idem Leuckfeld, — Blech-Münzen Halberstadtischer Bischöffe. — T. V. N. 68 asserit, quem Ludolpho Halberstadiensi episcopo, 1236-1241, adscribit, qui tamen serius vixit, quam ut nummi ejus inter eos, qui hic recensentur, locum habere possint; spatium etiam ante EPISCO in nummo nostro adest, ubi ARC excidisse facile patetur. In alio fragmento archiep. s. librum tenet.

Incerti archiepiscopi.

1. Bract. S. MAVRICIVS. Protome Sancti adv. nimbo cincta, d. sceptrum crucigerum, s. vexill.: p. h. 11 ass. 4 expll. T.III.N.159.
2. Bract. S. MAVRICVS. Sanctus adv. sedens, nimbo cinctus, d. sceptrum crucigerum, s. palmae ramum, cum gladio in gremio; p. h. 11 ass. arg. pr. 11. S. 1 expl. T.III.N.160.
3. Alius, sed SCS. MAVRIC DVS (i. e. DVX).
4. Bract. MAVRIC . . . Sanctus adv. stans, cap. nimbo cincto, d. sceptrum crucigerum, s. palmae ramum. 1½ expll. T.III.N.161.
5. Bract. SC. MAVRICIV. Sub arcu quatuor turribus ornato protome Sancti, d. sceptrum crucig., s. palmae ramum t. apparet: p. h. 16 ass. T.III.N.162.

MONASTERII

Adv. + SXXCR . . SXACL. Crux, cui pedum episcopale decussatim impositum est. Av. + MIMEGA . . VORDI. Aedes cum tribus turribus et porta: p. h. 26 ass.[1] T.III.N.163.

Monasterium olim *Mimigardford* dicebatur.

[1]) Hic nummus in opere „Die Mittelalter-Münzen von Münster, Osnabrück, Paderborn, Corvei und Herford, von H. P. Cappe, Dresden 1850, non describitur. A. 1

PADERBORNIÆ.

Adv. + S. LIBORIS EPIC. Episcopus adv. sedens, d. pedum episc., s. librum. Av. + ODDOI + IV . . . NIG. Crux: in angulis
T. III. N. 163. singulis globulus; p. h. 21½ ass.[3] 2 expll.

Hunc nummum Bernhardi II Paderborniæ episcopi (1186-1202) esse censeo. Cfr. fere similes in Grosch. Cab. X Fach, N. 34, et apud Maderum, Vol. I, N. 103, quos hic tamen Bernhardo III (1202-1221) adscribit. Cfr. etiam av. similem supra N. 110.

QVEDLINBURGI.

Bract. Abbatissa adv. velata sedens, d. scipionem cruciger um; utrinque pone cancellos homo. Inscriptionis reliquiæ manent: NIA
T. III. N. 164. . CA . . p. h. 13 ass. 6 expll.

Inscriptiones non in omnibus exemplis eædem fuisse videntur. In uno ceterum trito nomen BEATRIX (abb. 1138-1161) adfuisse videtur.

h. locorum incertorum.

T. III. N. 165. 1. Adv. . . EPID . . . Protome episcopi os sinistr. intuenti advertens, d. pedum episc. s. librum; pone caput circellus. Av. Crux: in centro circulus, in quo crux minor; p. h. 12 ass. 2 expll.

Exempla tam trita sunt, ut inscr. av. omnino desit. Nummi episcoporum Ultrajecti eandem av. offerunt. V. Blätter für Münzkunde. V. IV. T. XVII, N. 251.

2. Alius, sed de inscr. adv. litt. PA super capite manent.

3. Alius, cum eiusdem inscr. reliquiis atque in N. 1, et flore vel astro pone caput; p. h. 12 ass. 6 expll.

4. Adv. Protome ep. os dextr. intuenti advertens; ante pedum episc., pone corona. Av. Crux, cum singulo puncto in quoque angulo; p. h. 7 ass. 4 expll.

In Beskrivelse &c. II Cl. T. XIV, N. 12 hic delineatus est, et Absaloni, Londinorum Goth. archiepiscopo, adscriptus. Ultrajectinum potius nummum esse censeo. Cfr. Blätter f. M. V. IV. T. XVII, N. 251.

[3]) Etiam hic apud Cappe desideratur, affinis est quem Tab. IX N. 5 exhibet.

A r

5. Prot. adv. hinc pedum episc., illinc manus erecta. Av. Crux: p. h. 7 ass. T.III.N.166.

6. Alius fere similis, sed sine manu in adv. V. Beskr. I Cl. T. V. N. 76. 2 expll.

7. Adv. Prot. episc. os sinistr. intuenti adv. d. pedum ep. s. librum. Av. Ædes p. h. 12 ass. T.IV.N.168.

8. Adv. Episcopus adv. sedens d. pedum ep. s. librum. Av. Ædes: p. h. 9 ass. T.IV.N.169.

9. Adv. . . XCVC . . . Episc. adv. sedens, d. pedum ep. s. librum. Av. Inscr. detrita. Ædes.

10. Adv. Prot. adv. d. scipionem crucigerum (?) Av. Ædes: p. h. 15 ass. T.IV.N.170.

Hic nummus in Histoire numismatique de Liège, par M. de Renesse-Breidbach, Bruxelles 1831, Pl. I. N. 4 delineatus est, et Notgero s. Rotgero, Leodii episcopo (971-1008) adscribitur. In nummo nostro etiam reliquiæ inscrip. ROT GEC manent. Nummum vero tam veterem esse non credo, sed seriori ejusdem nominis episcopo assignandum puto, ex gr. Rogerio, Lausanniæ ep. (1174-1211) v. Rudgero, Wirceburgi ep. (1122-1125).

11. Adv. HOIIA . . . . IC. Prot. adv. d. palmæ ramum, s. scipionem crucigerum. Av. . . . OD . . . IOVMG (retrograde). Crux: p. h. 10 ass. T.IV.N.171.

12. Fragmentum bracteati elegantis, episcopum sub arcu turribus ornato adversum sedentem, d. pedum ep. s. librum, exhibentis. T.IV.N.172.

13. Fragmentum bracteati pulchri. Episcopus adv. sedens, d. scipionem crucig. s. pedum ep., margine oblongo cinctus, quem vir utrinque tenet. T.IV.N.173.

14. Bract. Episc. adv. sedens, d. scip. crucig. s. pedum ep.: p. h. $8\frac{1}{2}$ ass. 2 expll. T.IV.N.174.

15. Alius sed episcopus minor. 2 expll.

16. Bracteati pars dimidia (forfice divisa). Episc. adv. stans, s. pedum ep., cui turris adstat. Inscr. XSIDVIC. T.IV.N.175.

17. Bract. Super porta, duabus turribus instructa, protome episcopi. d. vexill., s. pedum episc. t. apparet; p. h. 12 ass. T.IV.N.176.

18. Bract. Sub arcu tribus turribus ornato protome episc., d. pedum ep. s. librum t. apparet; p. h. $10\frac{1}{2}$ ass. 2 expll. T.IV.N.177.

19. Bract. similis, sed super turri media crux.

20. Alius, sed episc. d. librum, s. pedum ep.: p. h. 11 ass. T.IV.N.178.

XI. *Nummi incerti.*

a. *solidi.*

T. IV. N. 1[illegible] 1. Adv. I. RIC(H)ARDVS. Crux. Av. Inscr. partim abest. Aedes vel arx cum porta et tribus turribus; p. h. 23½ ass. 6 expll.

Quae sit inscriptionis adv. litera secunda, nescio. Omnium, quos comparavi, nulla minus differt, quam lit. M. vel forte lit. U inter "*formes extraordinaires en Allemagne vers 1212,*" in Tab. XXXIV apud Lelewelium.[1] Exempli nostri aversa iteratis mallei ictibus deformata est; inscriptionis literae aliae in aliis apparent, ex. gr. in duobus AL, in alio A.IDI, in alio RAL, in alio . . . RO.

T. IV. N. 1[illegible] 2. Adv. ODDO I-I . . . . Crux. Av. Inscript. detrita. Arx cum tribus turribus; p. h. 23½ ass. 3 expll.

3. Alius, sed in adv. asteriscus in centro deest, et in angulis asteriscorum loco puncta. 3 expll.

4. Alius, sed in adv. in uno angulo quatuor puncta, in alio asteriscus, in ceteris globulus. 2 expll.

5. Alius, sed in angulo uno quatuor puncta, in alio globulus et in ceteris asteriscus.

Cuinam Ottoni hi nummi sint adscribendi, dictu est difficile. Ottonis III imperatoris aevum remotius esse videtur, et Ottonis IV nummi alius sunt characteris, quod etiam de nummis marchionum Misniae et Brandenburgi valet. Conjectura inter Ottonem Wittelsbachium, Bavariae ducem (1180-1183) et Ottonem, Geldriae comitem (1183-). vacillat; et si hujus sunt nummi, ille, qui primo loco allatus est, ejusdem antecessori, Gerhardo III (1177-1183) adscribi poterit.

T. IV. N. 1[illegible] 6. Adv. + EISHEEICCTGSAP. Caput adv. coronatum. Av. Io Io &c. Crux, cum globulo in quoque angulo; p. h. 10 ass. 2 expll.

7. Alius, sed in av. + NOEISONEIH . IS I . VON; p. h. 8½ ass. 2 expll.

T. IV. N. 1[illegible] 8. Adv. Avis expansis alis. Av. Sub arcu clavis magna inter duas coronas (?) p. h. 8 ass. Cfr. T. III. N. 149.

T. IV. N. 1[illegible] 9. Adv. Princeps adv. coron. sedens, d. gladium, s. palmae ramum. Av. ut X. b. N. 1.

[1]) Cappe l. c. Tab VI. N. 1 Gerardi, Lippae comitis, & Osnabruggae episcopi, nummum exhibet, in cujus adv. litera G inversa apparet. Huic nummus noster tribuendus esse videtur. A. r.

10. Adv. Caput os dextr. intuenti advertens. Av. Crux, cum lineola in quoque angulo. Inscriptiones detritae sunt: p. h. 12 ass. T.IV.N.184.
11. Adv. Ædes formae insolitae. Av. Crux, figuris incertis cincta. T.IV.N.185.
12. Adv. Inscr. detrita. Crux, cum globulo in quoque angulo. Av. Crux parva, quatuor circellis cincta, in quibus literarum reliquiae apparent. T.IV.N.186.
13. Adv. Protome formae rudis, os sinistr. intuenti advertens; ante sceptrum. Av. Crux. Inscriptiones legi nequeunt. T.IV.N.187.

b. bracteati.

α. Sanctorum imagines exhibentes.

1. Sanctus inter duas turres sedens, d. gladium, s. palmae ramum: p. h. 15½ ass. 3 expll. T.IV.N.188
2. . . . DIVS. Pone arcum, tres turres superantem, Sanctus, d. gladium, s. vexill. apparet: p. h. 15 ass. T.IV.N.189
3. Alius, sine inscr. sed dextr. scipionem crucigerum: p. h. 16 ass. T.IV.N.190
4. Protome, d. gladium, s. vexill.: p. h. 14 ass. T.IV.N.191.
5. Alius, sed d. vexill. et s. clypeum et scipionem crucigerum.
6. Protome, manu utraque caput gestans: p. h. 17 ass. T.IV.N.192. Annotandum est, caput utrumque incusum s. concavum esse.
7. Pone murum cum porta protome, d. pedum episc. (?), s. scipionem crucig.: in porta caput bovis: p. h. 14½ ass. 2 expll. T.IV.N.193 Megalopolitanus esse videtur.
8. Sub arcu, tribus turribus ornato protome, d. scipionem cum scapo transverso superne, s. scipionem crucigerum: p. h. 10 ass. 2 expll. T.IV.N.194
9. Alius, sed sinistr. scipionem lilii instar formatum: p. h. 10 ass.
10. Inscriptionis reliquiae. Sub arcu quatuor turribus ornato protome, gladium transversum ante pectus tenens: p. h. 16 ass. 2 expll. T.IV.N.195.
11. Sub arcu, quatuor turribus ornato, protome, manu utraque scipionem crucig.: p. h. 16½ ass. T.IV.N.196.
12. Caput in porta sub arcu et duabus turribus. Ex inscript. manent DI. . . CEN . . : p. h. 16½ ass. T.IV.N.197.

β. principes exhibentes.

1. Princeps adv. stans, d. gladium, s. clypeum et hastam: p. h. 9 ass. T.IV.N.198.
2. Alius, sed d. vexill., s. clypeum et scipionem crucigerum: p. h. 14 ass.

T.IV.N.199. 3. Princ. adv. stans, hastam transversam ante pectus tenens; sinistrorsum clypeus; p. h. 13½ ass. 2 expll.

T.IV.N.200. 4. Princ. inter duas turres stans, d. gladium s. vexill.; p. h. 13 ass.

5. Alius, sed dextrosum legitur DJ; p. h. 17 ass.

6. Alius minor, sed d. gladium, s. scipionem crucig.; p. h. 15 ass.

7. Alius, sed s. vexill. et dextrorsum clypeus turris loco; p. h. 15 ass.

T.V. N.201. 8. Princ. inter duas turres sedens. (fract. et manc.)

T.V. N.202. 9. ODDO. Protome d. gladium, s. vexill.; p. h. 15½ ass. 3 expll.

T.V. N.203. 10. + ᗰINOOINIDVH . HPDVON. Protome, d. gladium, s. vexill. et clypeum; p. h. 16 ass.

Attentione singulari dignus est et ob marginem ceteris depressiorem et ob characterem a ceteris diversum.

T.V. N.204. 11. + RVDOLF . . . . Protomæ duæ, inter quas infra turris, supra scipio cruciger. (fract. et manc.)

Inscriptio ex alius exempli fragmento apposita est.

T.V. N.205. 12. In porta, tribus turribus ornata, protome, d. gladium, s. vexill. Ex inscr. restant BЄRAN—BЄ. (Brandenburg?)

γ. typos diversos exhibentes.

T.V. N.206. 1. Duo capita adv. formæ rudis, inter quæ crux inferne. Inscriptionis reliquiæ restant.

Hic bracteato haud dissimilis est, quem Bircherodius p. 62 Olao Famelico, Daniæ regi adscribit, quem vero Ramus Goslariæ numum et capita Simonis et Judæ apostolorum esse censet. Lithographi incuria numus inversus est.

T.V. N.207. 2. Leo super turrim saliens.

3. Leo stans, ante pectus crux.

Fragmentum adest, in quo superior leonis pars diversum latus intuenti advertens conspicitur. Hi tres brunsvicenses esse videntur.

T.V. N.208. 4. + ADOLFVS DЄ HVV . . VLVR. Intra portam, tribus turribus instructam, ædes conspicitur.

Est fortasse numus Adolphi III v. IV. Altenæ comitum.

T.V. N.209. 5. Ante arcem tribus turribus instructam scutum, magna cruce ornatum, ob oculos sistitur. 2 expll.

T.V. N.210. 6. + NEDVNSTDVCICDVO ECNC. Arx cum tribus turribus et porta, in qua campana (?) conspicitur; p. h. 8 ass. 3 expll.

Hujus numi exemplum, minus integrum, in Blätter f. Münzk. Vol. III. T. VI. N. 122. delineatum est, et ibid. p. 270 Magadeburgicus esse declaratur.

7. + OICPIO . CIDVOEIC . XCIOIE. Typus fere similis, sed porta vacua: p. h. 11 ass.
8. In porta, tribus turribus instructa, clavis conspicitur: p. h. 8 ass. 2 expll. T. V. N. 211.
9. Arx cum tribus turribus. Inscr. legi nequit. V. Blauer f. M. Vol. III. T. VI. N. 123.
10. Alius, sed turris media angustior. Inscr. legi nequit.

Cum nummis ornamenta pauca argentea etiam reperta sunt, tres scilicet fibulæ, — V. T. V. N. 212. 213 et 214, — fibulæ majoris, leonis imaginem exhibentis, fragmenta duo, — ib. N. 217, — lamina quadrangula ansâ instructa, — ib. N. 215, — et globulus cavus quatuor crucibus ornatus — ib. N. 216. —

DESCRIPTIO ORNAMENTORUM MAXIMAM PARTEM AUREORUM ET NUMORUM SAECULI VIII[i] ET IX[i], IN PAROCHIA EGER IN DIOECESI NORVEGIAE CHRISTIANIENSI ANNO MDCCCXXXIV REPERTORUM.

Inter thesauros, qvos terra ante multa secula sibi commissos nostris tandem temporibus luci reddidit, illustrem sibi locum vindicant ornamenta et nummi, quæ anni 1834 mense Augusto in prædio *Hoen* dicto in parochia *Eger* in diœcesi *Norvegiæ* Aggershusiensi (nunc Christianiensi) sunt reperta. Maxima eorum pars ex auro purissimo est elaborata; pauca sunt argentea. Qvæ sunt aurea, ponderis sunt 88$\frac{1}{16}$ unciarum. Metalli pretium itaque magnum; sed multo majoris hasce res æstimat antiquitatis amans, et ob ætatem & ob varietatem & ob omnium in uno loco collectionem.

In planitie lutosa, 20 s. 30 passus ab ædificiis prædii sita, ubi antea palus fuit, quæ recentioribus temporibus partim naturâ partim arte est exsiccata, mercenarius fossilia ducens, die 12mo Aug. res illas reperit, tres pedes sub superficie occultas, et omnes materia albicante involutas, quæ reliquiæ panniculi fuisse videbatur, aëre vero admisso brevi evanuit. Unum modo ornamentum, fibula, infra loco 6to describenda, die 16to Aug. reperta est, sed in luto, quod ex eo loco, ubi cetera apparuerant, effossum erat, unde concludendum, hanc fodiendo a ceteris fuisse separatam.

Qvum ab hisce ornamentis, qvæ historiam medii ævi scrutanti magni sunt momenti, describendis *R. Keyser*, lector historiæ, antiquitatum septentrionalium peritissimus, aliis occupationibus districtus non solum hodie impediretur, sed diu etiam impeditus fore videretur, ne tam diu ignota relinqverentur, ea describere sum ausus, pluribus ab hoc viro doctissimo adjumentis mecum communicatis.

Nummi & ornamenta aurea sunt numero 52, argentea numero 13, & fragmenta nonnulla. Ad ea describenda aggrediar.

1. *Orbis magnus aureus*, ponderis 37¾ unciarum, formæ fere circularis diametri 11½ pollicum. Ex tribus virgis sive filis crassis aureis octangulis, qvorum pars media plus duplo crassior est quam fines, est contortus. Fines horum non sibi occurrunt, sed duabus aliis virgis aureis sunt annexi, qvarum fines sibi occurrentes sunt contorti. Per spatia, sibi invicem non omnino æqvalia, qvinqve habet nodos qvorum qvisqve ternis minoribus nodis qvadrilateris, singulis in singulis filis, efficitur. In singulis nodis typi sat rudes sunt incusi.

Hic orbis collo ornando destinatus fuisse videtur. Pars tenuissima cervici et maxime crassa (diametri ½ pollicis), ubi maximus est nodus, pectori imponebatur. Formam hujus orbis magnitudine dimidia exhibet Tab. VI. fig. 1.

2. *Orbis aureus minor*, ponderis 10$\frac{3}{32}$ unciarum diametri 9 pollicum, e sex filis crassis aureis factus, qvorum bini contorti tres formam duplices, qui rursus sunt contorti. Nexus contorsione finium est effectus, et hoc loco crassities est dimidio minor quam loco opposito. Hic etiam collo ornando inserviisse videtur. Formam ejus magnit. dim. exhibet Tab. VI. fig. 2

3. *Orbis aureus oblongus*, ponderis 13$\frac{11}{16}$ unciarum, diametri majoris 3¾ pollicum, minoris 2½ pollicum, e sex virgis aureis crassioribus, eadem ratione ac proxime antecedens, contortus, et nexus similis, qvo loco est maxime tenuis, opposito maxime crassus. (¾ poll.). Formam hujus, magn. dim. exhibet Tab. VI. fig. 3.

4. *Orbis aureus oblongus*, ponderis 10¾ unciarum, diametri majoris 3½ poll., minoris 2½ poll., instar ejus, qvem primo loco descripsi, ex tribus crassis filis aureis contortus, qvorum pars media est crassior, qvam fines, qvos virga aurea simplex connectit. Formam hujus, magn. dim. exh. Tab. VI. fig. 4.

Qui 3tio, 4to & 5to loco sunt descripti *armillae* fuisse videntur, et sicut etiam praecedentes, tempore paganitatis haud dubie in Norvegia elaborati sunt. Nam orbes & annuli minores, simili modo contorti in Norvegia in sepulcris gentilium sæpius reperiuntur. Vetustatem indicant et juncturæ, nexu, non ferruminatione, factæ, & typi incusi sat rudes, qvi artis infantiam produnt.

6. *Fibula pectoralis aurea*, ponderis 4$\frac{31}{32}$ unciarum, e lamina aurea convexa elaborata, & foliis aureis ornata tenuibus, inter qvæ lineæ vitri metallici glauci simmantur. Lateri interiori acus crassa argentea antea affixa fuit, nunc inde soluta, cujus cuspis ansæ aureæ eidem lateri affixæ erat inserenda. Hæc fibula vesti ante pectus jungendæ inserviisse videtur. Formam fibulæ & acus, magnitudine verâ exhibet Tab. VI. fig. 6 & 7.

Latus fibulæ interius magn. dim. exhibet Tab. VI. fig. 6 b.

In terris septentrionalibus haud raro reperiuntur fibulæ ejusdem fere formæ tripartitæ sed minores opere rudiore & metallo viliori, aheneæ scilicet, cfr. Nordiska Fornlemningar af *I. G. Liljegren*. Stockholm 1823. 2dra Bandet. LXXI. & Samlingar för Nordens Fornälskare af *N. H. Sjöborg*. Stockholm 1824. Tom 2. Pl. 7. fig. 23. In museo universitatis Norvegicæ similes asservantur. Fibula nostra

vero elegantiæ & artis est majoris quam ut priscis temporibus in septentrione facta esse sit censenda; ex australibus Europæ terris, fortasse e Græcia, unde plures res postea enumerandæ sunt oriundæ, huc venisse videtur.[1]

7. *Numi 19 aurei & argentei*, nimirum:

a. Numi *cufici* Abbasidici 9, quorum aurei 8, argenteus unus.

α. Nummus aureus *Mansuris* Chalifæ.

P. adv. in area:

Non est deus nisi Deus unicus, Socio caret.[2]

in marg.:

Mohammed est Apostolus Dei, missus ut directionem et religionem veram, quâ est instructus, (reliquis) religionibus omnibus superiorem reddat.

(e Corani Sur. 9, v. 34.)

P. av. in area: Mohammed Apostolus Dei.

in marg.:

In nomine Dei cusus est hic denarius (s: aureus) anno 152 (= 769 p. Chr. n.)

β. Nummus *Mehdii*, Chalifæ.

P. adv. ut in lit. *α.*

P. av. ut in lit *α.* sed in marg. annus 162=778-79 p. Chr. n.

γ. Nummus *Harunis al Raschidi*, Chalifæ.

P. adv. ut in lit *α.*

P. av. ut in lit *α.* sed in area solitus: Dscha'far. et in marg. annus 180 =796-97 p. Chr. n.

Dschâfar, cujus in hoc nummo fit mentio, ex illustri gente Barmecidarum, primum ab Harune admodum dilectus, Vizirius (s: princeps consiliorum et rerum gerendarum administer) anno 182 est creatus, postea anno 187 supplicio traditus. Hunc nummum delineatum exhibet Tab. VII fig. 8.[3])

[1]) Cel. C. L. Grotefend, qui partem hujus opusculi numismaticam in linguam germanicam vertit et ephemeridibus numismaticis Hannoveranis (Blätter für Münzkunde, herausg. von Dr. H. Grote) II col. 13 seqq. inseruit, huic opinioni non assentitur, sed traditionem de Velando s. Vaulundo, septentrionis Dædalo, in memoriam revocans, etiam hanc fibulam in septentrione elaboratam opinatur. A. r.

[2]) Quum officina typos arabicos non possidet inscriptionum versio latina modo hic affertur

[3]) Numi & quæ sequuntur ornamenta omnia magnitudine vera sunt delineata

δ. Numus *Amini*, filii Harunis, hæredis regni.

P. adv. ut in lit. *α*.

P. av. area ut in lit. *α*.

marg. exterior ut in lit. *α*, sed annus, ut videtur, 182=798-99 p. Chr. n.

marg. interior: (Numus hic) ex iis est, qvos (cudi) jussit Emirus al-Amin Mohammed, filius Emiri fidelium.

ε. Numus *Harunis*.

P. adv. ut in lit. *α*.

P. av. ut in lit. *α*, sed in area subtus: Chalifa, et in marg: annus, ut videtur, 182, vocabulo numerum denarium indicante sub ansa affixa latente.

ζ. Numus similis, sed anni 184=800 p. Chr. n.

γ. Numus *Motevakkelis*, Chalifæ.

P. adv. area ut in lit. *α*.

marg. inter.

In nomine Dei etc. Mervæ anno 234 (= 848-49 p. Chr. n.)

marg. exter.

Dei erat eritque imperium, et illo die auxilio Dei lætabuntur Fideles. (Cor. Sur. 30,4. 5.)

P. av. in area:

Deo! Mohammed est apostolus Dei. Al-Motevakkel al'-allah.

in marg. ut in marg. part. adv. lit *α*. sed hisce adjectis:

vel invitis plurium Deorum cultoribus.

In hoc numo solo mentio fit urbis, ubi est cusus, Mervæ scilicet, urbis Chorasanæ, provinciæ Persiæ orientalis. Hunc numum delineatum exhibet Tab. VII fig. 9.

ϑ. Numus aureus.

P. adv. ut in lit. *α*.

P. av. ut in lit. *α*. sed in area supra: Deo (sit laus!) et in margine annus detritus.

ι. Numus argenteus.

Area utraque ut in lit. *α*. sed margo utraque detrita.

Numorum septem priorum nullus in museo Asiatico academiæ, imperialis Petropolitanæ anno 1826 adfuit, quo anno cel. *C. M. Frœhn*, recensionem numorum Mohammedannorum hujus academiæ, quâ talibus numis nullum in Europa numophylacium est locupletius, edidit.

b. Numi *Byzantini* aurei quatuor.

α. P. adv. DN VALENS PF AVG. Protome diademate ornata, & dextra porrecta, sin. sceptrum tenens. P. av. SALVS REIP. Vir

paludatus stans d. labarum, s. Victoriolam, captivum pede dextro calcans. In area duo astra. Subtus: STM.

β. P. adv. MIXAHL C ΘΕΟΔΩRA. Protomæ adversæ imperatoris & matris Theodoræ.

P. av. IhSVS XRISTOS * Protome adversa Christi. Pone crux.

Hic nummus, qui a Michaele III. ab anno 842 ad 867 p. Chr. n. regnante, est cusus, & in Museo Vindob. solus hujus imperatoris nummus adest, a cel. Mionnet raris adscribitur.

γ. P. adv. . . . . . TIbPF AVG. Protome adversa stemmate crucigero ornata.

P. av. VICTORIA AVGG. Typus detritus.[1]

δ. P. adv. CO (margo reliqua abscissa). Protomæ duæ viriles.

P. av. margo abscissa. Protome virilis, d. crucem.

Typus uterque omnino similis nummo Constantini Vti Copronymi (inter annos 741-775 regnantis) qui in Catalogo Musei Vindobonensis P. II. Tab. II. n. 1. delineatus exhibetur.

ε. Nummi *Francogallici* quinque.

α. Aureus. P. adv. DN HNVVDOVS MIAVG. Caput diademate cinctum. MVNVS DIVINVMI (retrograde) Crux coronâ (laureâ?) cincta.

Totus nummus serie triplici globulorum aureorum cinctus, & ansa eleganti, cujus pars abest, instructus. Hunc delineatum præbet Tab. VII fig. 10.

β. Alius aureus similis, sed sine serie globulorum, & ansâ rudiori præditus.

Quamquam inscriptio adv. nomen barbarice scriptum exhibet, vix est dubium, quin hi nummi a Ludovico Pio (ab anno 814 ad 840 regnante) sint cusi. Nam cel. Le Blanc in opere: „Traité historique des monnoyes de France. Amsterdam 1692" pag. 107. nummos hujus imperatoris exhibet, quorum pars aversa nostris omnino est similis, et pars adv. fert: DN HLVDOVVICVS IMP AVG, quæ inscriptio in nostris nummis a sculptore male expressa videtur.

γ. Aureus. p. adv. HL(VD)OVVICVS IMP AVG. Caput

[1]) Hunc nummum in edit. priori Tiberio Constantino (578-582) dubitans adscripsi. Cel. Grotefend vero, qui alia ejusdem exempla in parte adv. D. N. MAVRI praebere docet, [illegible] a Mauricio Tiberio (582–602) hunc cusum esse censet. A. r.

laurea cinctum. P. av. + HARILATVM. Propylæum templi.[1] Cfr. Tab. VII. fig. 11.

Fere similem, sed argenteum, exhibet Le Blanc l. c. n. 4. Hosce numos esse Ludovici Pii & non Ludovici IIdi, exinde apparet, qvod capita omnino similia in sigillis illius imperatoris exstant. Cfr. Trésor de Numismatique et de Glyptique, gravé par les procedés de M. Achille Collas, sous la direction de M. P. Delaroche, M. H. Dupont et M. Ch. Lenormant. Paris 1834. Ire Livraison de la 9me série, 2de classe. Pl. I, n. 10 & 11.

δ. Argenteus inauratus. P. adv. + PIPPINVS RE(X). Protome regis. P. av. AQVITY (sic) NIVORVM. Propylæum templi, in quo crux.

Hic est numus Pipini, (Ludovici Pii filii), regis Aquitaniæ, qui ante patrem mortuus est. Numum fere similem exhibet Le Blanc. l. c. pag. 111.

ε. Argenteus inauratus. P. adv. HLOTHARIVS ACS. Caput diademate (vel corona laurea?) cinctum. P. av. + XRISTIANA RIHCIO. Propylæum templi. Tab. VII fig. 12.

Hunc numum esse Lotharii imperatoris (ab anno 817 ad 855 regnantis), litt. ACS. quæ *Augustus* sunt legendæ, arguunt, Lothario filio non nisi *rege* appellato. Numus similis cum capite imperatoris apud Le Blanc desideratur; sed numum cum p. av. simili l. c. p. 113 n. 4. exstat, ubi legitur XRISTIANA RELCIO, legendum: *Christiana Religio.*

d. Numus *Anglosaxonicus* argenteus inauratus. P. adv. + VVLFRED (A) R....IEPI. Protome adversa. P. av. + SAEBERHT MONE(T)A. Monogramma.[2] Cfr. Tab. VII. fig. 13.

Hic numus a Vulfredo Archepiscopo Cantuariensi (inter annos 803 & 829 p. Chr. n.) est cusus. Fere similem exhibet *„Saxon Chronicle with an english translation &c. by the Rev. I. Ingram.* London 1823. Pl. 2. n. 33. Roger Rudings Annals of the coinage of Britain T. XIII. n. I.

Numi hi omnes ansas habent affixas, unde concludere licet, eos

---

[1]) Editores ephemeridum, Revue de la Numismatique Françoise, ann. 1836, hujus opusculi mentionem facientes, in parte av. hujus numi non propylæum templi sed carceres circi, in qvo Arelati ludi publici celebres habebantur, indicari opinantur. A. r.

[2]) Hoc monogramma antiquum urbis nomen Dorovernia civitas indicat. A. r.

ex torque aptos fuisse. Qvæ inscriptionum literæ sub ansis latent, eas uncinis inclusi.

8. Multa ornamenta minora, maximam partem aurea, pauca argentea inaurata, nonnulla ansis instructa, plurima, ut videtur, torqui olim inserta. Sunt hujusce modi:

a. *Laminæ aureæ planæ & rotundæ*, magnitudinis diversæ (maximæ diametros 2 est pollicum), ansis margini affixis, et in uno latere ornatæ helicibus s. volutis ejusdem metalli, partim ferruminatione affixis partim cælaturâ formatis. Exemplo sint Tab. VII fig. 14 & 15.

b. *Laminæ aureæ convexæ & rotundæ*, in latere prominente eadem ratione, ac proximo loco laudatæ, ornatæ. Exemplo sit Tab. VII. fig. 16.

c. *Globuli aurei* cavi & perforati, filo inserendi, helicibus ornati ejusdem fere formæ atque in laminis. Cfr. Tab. VII. fig. 17 Uni globuli vitrei nigri sunt inclusi. Cfr. Tab. VII. fig. 18.

d. Duæ *laminæ aureæ duplices*, ansis margini affixis; alteri inclusa est gemma (corneolus s. sarda), cui incisa est imago hominis pileo tecti, dextrâ piscem cauda tenens, sinistra harpagonem (?), gemma alteri laminæ qvondam inclusa hodie abest. Lamina altera alteri omnino similis. Lamina simplex convexa, gemmam circumdans, eadem fere ratione ac laminæ & globuli, antea descripti, est ornata. Cfr. Tab. VII. fig. 19.

e. *Lamina aurea crassior* rotunda, serie duplici globulorum aureorum, in altera parte admodum prominente, circumdata; marginis partibus sibi oppositis ansæ binæ sunt affixæ. Huic laminæ Græca hæc inest inscriptio;

ΚΕΒΟΗΘΙΤΩΣΩ ΔΟΥ ΛΩΙΩΑΝΝ.

qvæ legenda videtur:

κυριε βοηθει τῳ σῳ δουλῳ Ιωαννῃ: *Domine! succurre servo tuo Joanni.* Hæc inscriptio est incisa, et ornamento ad speciem coronæ etiam inciso circumdata. Pars aversa nunc aperta olim laminâ operta fuisse videtur, ita ut capsulam formaret, haud dubie reliquiis sacris asservandis inservientem, quod inscriptio indicare videtur. — Formam hujus vide Tab. VII. fig. 20.

f. *Serpens aureus* convolutus, in parte aversa planus & ansa præditus. Cfr. Tab. VII. fig. 21.

g. *Involucrum* qvoddam *aureum* ad speciem fistulæ, cum duabus ansis affixis. Cfr. Tab. VII. fig. 22.

h. *Annulus crassus aureus*, pala præditus, figura cruciformi & pluribus vitri glauci globulis inclusis ornata; in orbe tres figuræ dra-

connm (fig. 23 b.) insculptæ. Virga aurea minor, ornamentis carens, convoluta annulo inserta est, & annulo torqui annectendo inserviise videtur. Cfr. Tab. VII. fig. 23.

i. ***Annulus aureus***, e filo aureo, instar seriei globulorum formato factus, cujus fines ita sunt connexi, ut ex arbitrio laxari vel coarctari possit.

k. ***Lamina argentea***, rotunda convexa inaurata, ansâ instructa, cujus lateri prominenti particulæ vitri sunt inclusæ. Cfr. Tab. VII. fig. 24.

l. ***Laminæ argenteæ*** quadrangulæ inauratæ, ansis instructæ, helicibus serpentum instar sinuosis, ornatæ, quæ tamen ab iis sunt diversæ, quæ in laminis aureis inveniuntur. Harum exempla vide Tab. VII. fig. 25, 26 et 27.

Hæ laminæ fabricæ Norvegicæ vel saltem septentrionalis esse videntur; nam figuræ his adaptatæ similes sunt iis, quæ sæpius in cippis (Bautastene[1]) sæculorum 9ni & proxime sequentium & rebus occurrunt aliis, quæ in sepulcris e tempore paganitatis reperiuntur.

m. ***Orbis***, e filo argenteo factus, cujus fines contorti ansam efficiunt. Huic orbi inserti sunt alternatim globuli novem e vitro glauco facti, & annuli parvi aurei octo. Hujus formam exhibet Tab. VII. fig. 28.

n. Aliorum ornamentorum aureorum exempla exhibent Tab. VII. fig. 29, 30 et 31.

Laminas argenteas sub. lit. l. commemmoratas si exceperis, et fortasse etiam duas vel tres laminas aureas rotundas, qvibus ornatus illarum similes insunt, ceteræ sub n. 8, commemoratæ res fere omnes extra septentrionem elaboratæ videntur, quum ornatus artem prodant maiorem, quam ut in ætate tam prisca, quam cui res hasce esse adscribendas sit verisimile, in Norvegia vel terris vicinis elaboratæ esse sint censendæ. Ex inscriptione græca cujus supra fit mentio, et numis byzantinis concludere licet, nonnulla saltem ornamenta e Græcia esse oriunda, sicuti numi ceteri etiam nonnullorum patriam prodere possunt. Cfr. annot. p. 55.

9. Centum ***globuli*** s. margaritæ arte factæ, maximam partem ***e vitro*** diversi coloris aut ex argilla cocta facti, formæ et coloris diversi. Pauci e vitro pellucido facti, introrsum auro obducti, præcipue memoratu digni. Omnes hi globuli, in australibus terris sine dubio fabricati, ejusdem generis sunt atque alii, qui non raro in tumulis Norvegicis, e tempore paganitatis, reperiuntur.

---

[1]) Cfr. Bautil d. e. Alle Svea ok Gotha Rikens Bautastenar af J. Goranson. Stockholm 1750 fol. et Sjøborg Samlingar etc. passim.

Quin hæ res omnes olim ornamenta fuerint, dubitari nequit, quum ipsi nummi ansis sint instructi, ut monili cuidam jungerentur, et orbes et annuli aurei cura majori sint elaborati, quam qui olim nummorum vicibus fungebantur; hæ enim virgæ aureæ rudes erant, in orbem, plerumque spiralem, convolutæ.

Tempus, quo terræ sint commissæ, accurate quidem definiri non potest, multa tamen adsunt indicia, quæ seculum decimum vel undecimum arguant.

a. Nummos si consideramus, tempus quidem quinque fere seculorum inter antiquissimum et maxime recentem effluxit (ab anno 361 ad annum 867), sed ex omnibus (undeviginti) quatuordecim intra seculi spatium (inter 769 et 867) sunt signati, et tres alii eidem tempori adjudicandi videntur (lit. a. ϑ. ι et lit. b. δ). Non est nisi unus (lit. b. α) qui sec. 4to certe est adscribendus, et unus (lit. b. γ.) qui sec. 6to cusus est. Hinc concludendum videtur, nummos non ante seculi 9ni partem posteriorem esse collectos et monili adjunctos, et vix ante seculum 10mum terræ commissos, quum inter maxime recentes sit byzantinus (lit. b. β) et aliquod spatium temporis, ut ex Constantinopoli in Norvegiam veniret, et postea ut ornatui inserviret, elapsum esse sit necesse.

Observatu deinde dignum est, inter nummos nullum Scandinavicum reperiri. Constat, nummos in Scandinavia, si non prius, saltem, a Canuto Magno, Daniæ et Norvegiæ rege, Olavo, Skotkonung dicto, Sveciæ rege, et Magno Bono, Norvegiæ et Daniæ rege, in initio seculi undecimi esse cusos. Si tempore, quo res repertæ ornatui inserviebant, nummi Scandinavici exstitissent, non intelligitur, cur hi e monili exclusi fuissent. Verosimile itaque, res terræ esse commissas seculo decimo vel in initio seculi undecimi.[1]

[1]) Ut conjecturam proponam, quomodo nummi ejusdem fere ævi e regionibus inter se tam dissitis in unum locum convenerint, vero non dissimile mihi videtur, hoc in Gallia vel Hispania factum esse. Nam nummi nonnulli sunt Gallici & nummus unicus Anglosaxonicus in Gallia relictus esse potest, quum Vulfredus Archiep. anno Chr. 812 iter Romam fecit (cfr. Saxon Chronicle, ed. Ingram p. 85, 86); & nummi byzantini per commercia vel bella in Oriente ad Arabes transire potuerunt & inde mercium causa ad Arabes in Hispaniam. Expeditione maritima, quam pluries seculo nono et decimo in Galliam & Hispaniam fecerunt Normanni, exinde nummos et nonnulla fortasse ornamentorum reportasse censeri possunt. Dubium movere potest, quod in nummis repertis nullus adest

b. Forma aliarum priscum tempus (ut n. 1. 2. 3. 4. 5). aliarum (ut n. 8. l.) secula nonum vel proxime seqventia arguit.

c. Globuli vitrei repertis similes sæpius in sepulcris Norvegorum *gentilium* reperiuntur.

Quam ob rem hic thesaurus in paludem sit demersus scrutanti duæ imprimis conjecturæ se præbent, altera, regem vel ducem Norvigicum hasce res possedisse sed, periculo appropinquante, eas in palude occultasse, altera, quæ magis arridet, unum vel plura idola gentilia iis ornata fuisse, & quo tempore (seculo decimo et undecimo ineunte) religio Christiana in Norvegia invalescere cœpit, idololatram ardentem (quum templa gentilia a reformatoribus non raro divitiis spoliarentur) eas abstulisse et occultasse, ne raperentur vel tactu Christianorum inquinarentur. Hæc conjectura eo magis probanda, quod et armillæ tres angustiores sunt, quam ut vir adultus manum eis inserere potuerit, graviores vero, quam quas femina facile gestaret, et e pluribus auctorum antiquorum locis, idola monilibus aureis et argenteis fuisse ornata, constat, e. gr.

In historia Olai Tryggvii filii (regis Norvegiæ) P. II. cap. 24. p. 101 et 102 ed. Skalholtensis, ita describitur idolum Thori, in templo principali Thrandorum interiorum in Mæren.[1]

„Enn er their kvamo i hofit, skorti thar ei skurdgod, Thor sat i midiu, hann var mest tignathur, hann var mikill oc allur buinn gulli oc sylfri, sá var umbunadr Thors, at han sat i kerru, han var miok glæsileg, fyrir

ɔ: „Illis (rege & comitibus) templum intrantibus, inopia non erat idolorum. Thorus medius sedebat, maximo honore cultus; magnus erat & totus auro & argento ornatus. Idolum Thori ita erat formatum, ut in veha sederet

Hispanus; sed Arabes in Hispania numis Chalifarum orientalium etiam postqvam eorum imperio parere recusaverant, usi esse & pauci modo numi ab Arabibus in Hispania cusi videntur, quum tales numi hodie sint rarissimi, numi vero cufici orientales non item. In Collectione nova numorum Cuficorum &c. dig. & expl. a. I. G. C. ADLER, Hafniæ 1792, inter 116 numos cuf., p. 159-166, non nisi quatuor numi hispani, (duo argentei et duo ænei) quorum unus tantum ante seculum 11mum (æræ christ.) est cusus, memorantur. In cel. Fræhnii recensione numorum societatis scientiarum Petropolitanæ, supra laudata, inter pluries centenos numos cuficos non nisi 34 Hispani (qvarum unus tantum anni heg. 551=1156 p. Chr. n., aureus, ceteri argentei & ænei) recensentur.

[2]) Mæren prædium est in regione, quæ nunc dicitur Sparboen, parochia in dioecesi Nidarosiensi.

hanom voru beittir tvær hafrar ii harla vel georver, a hvelum lek hvorutveggea kerran oc hafrarner, hornataug hafranna var slungin af sylfri, alt var thetta smidi med moderliga miklum hagleik."

admodum splendida, cui hirci duo optime elaborati erant juncti; & vehiculum & hirci rotis erant instructi; circum cornua hircorum catena argentea erat circumvoluta. Omnia ornamenta mirabiliter elaborata erant."

In Historia Olai Sancti, auctore Snorrio Sturlæ filio, cap. 118 et 119 idolum Thori in templo in Hundthorp, prædio in Gudbrandsdalen (in parochia nunc Froen dicta in diœcesi Christianiensi) ita describitur:

„Um qvelldit, thá spyr konungr son Gudbrands, hvernog god theirra væri gort; han segir, at hann var merktr eptir Thór, og hefir han hamar i hendi, oc mikill vexti og holr innan oc gorr undir honom sem hialle se, og stendr hann thar a ofan, er hann er uti. Eigi skortir hann gull oc silfr á sér."

„Vespertino tempore rex (Olaus Sanctus) filium Gudbrandi (in prælio captivum factum) interrogat, quomodo deus eorum factus esset; respondet, eum Thoro similem esse factum, malleum manu tenentem, statura magnum & introrsum cavum; sub eo suggestum factum, cui insistit, quando foris est: Ornatu aureo & argenteo eum non carere.

„Tha sa their mikinn fiolda boanda fara til things, oc bera i milli sin mannlikan mikit, glæst alt med gulli oc silfri."

„Deinde magnam rusticorum multitudinem, ad conventum euntium, et simulacrum hominis totum auro et argento splendens inter se gestantem viderunt."

Quum deinceps idolum jussu regis contusum esset, Olaus rusticos ita alloqvitur:

„Takit thar gull ydart oc gersemar, er her ber nu um vollu, oc hafit heim til qvenna ydarra.

„Aurum vestrum & monilia, in campo nunc dispersa[1]) capatis & uxoribus vestris domum ferte!

In Historia Nialis cap. 89, idola in templo quodam in Gudbrandsdalen, tempore Haquini comitis (Jarl) ita describuntur:

Um nottina for Vigahrappr til godahús theirra Jarls ok Gudbrands. hann gekk inn i húsit. hann sa Thorgerdi Havrgabrudi sitia ok var hon sva mikil

„Noctu Vigahrappr ad templum comitis (Haquini) & Gudbrandi (Dalegudbrand dicti) profectus est. Ædem intravit: ibi Thorgerdam Haurgabru-

[1]) Exinde patet, simulacrum etiam pluribus ornamentis minoribus fuisse instructum.

sem madr roskinn. hnn hafdi mikinn gullhring á hendi. ok falld á hofdi. han sviptir hana faldinum ok tekr af henni gullhringinn. Thá ser han kerru Thórs ok tekr af honom annan Gullhring. hann tók hin thridia af Irpu ok dro thau oll út, oh tok af theim allan **búnadinn** sidan lagdi hann elld i godahúsit ok brendi upp."

dam virum adultum magnitudine æqvantem vidit sedentem. **Armillam magnam auream** brachio & velamen capite tulit. Velamen ei abripit et armillam auream aufert. Deinde vehum Thori observans alium **orbem aureum** ei aufert, et tertium Irpæ (deæ, quæ Thorgerdæ soror habebatur) aufert; denique omnia (idola) foras traxit, et **omnibus ornamentis** spoliavit; templum tandem accendit et igne absumsit."

In Færeyinga Saga (historia insularum Færoe) cap. 23tio aliud Thorgerdæ Haurgabrudæ simulacrum ita describitur:

„Inn gánga their i husit Hákon oc Sigmundr - - - thar var fjoldi goda - - - - Kona var thar innar i husit um thvert, ok var hún vegliga búin. Iarl kastadi sér nidr fyrir fætr henni, ok lá leingi, ok sidan stendr hann upp ok segir Sigmundi, at their skulu færa henni forn nokkura, ok koma silfri thvi á stólinn fyrir hana. En that skulum vid at marki hala, segir Hákon, hvort hun vill thiggia, at ek vildi at hun léti lausan **hring** thann er hún hefir á hendi sér; áttu Sigmundr af theim hring heillir at taka. En nú tekr Iarl til hringsins, ok thikir Sigmúndi hún beygia at hnefann, ok nádi Iarl eigi hringnum. Iarl kastar sér nidr i annan tima fyrir hana, ok that finnr Sigmundr, at Iarl tárast, ok stendr upp eptir that, ok tekr til hringsins, ok er thá lauss."

ɔ: „Haquinus (Jarl s. comes) et Sigmund (filius Bresteris Færoiensis) ædem intrant ...... ibi multa erant Idola .... Mulier (ɔ: simulacrum mulieris) ibi e regione intrantium splendide ornata apparuit. Comes se ad pedes ejus prostravit et diu jacuit, surgit deinde et Sigmundo dicit, ut aliquid ei offerrent et argentum in sella ante eam ponerent. Exinde vero, inquit Haquinus, intelligemus, num hoc accipere velit, quod tum **orbem**, quem in summa manu gerit (ɔ: armillam) laxabit; hic orbis tibi, Sigmunde! secundam fortunam parabit. Comes nunc orbem prehendit; illa vero manum retrahere Sigmundo videtur; et comes orbem non adeptus est. Comes se coram ea iterum prosternit, et Sigmundus eum lacrymas effundere videt; deinde surgit et orbem prehendit jam facile sequentem."

Alius idoli Thorgerdæ Haurgabrudæ mentio fit in historia Olai Tryggvii filii, ed. Skalholt. P. II. cap. 53 p. 198.

Thorkel Dyrdill, Olai regis avunculus, templum novit, in quo

Haquinus comes Thorgerdam Hœrgabrudam coluerat, et illuc regem duxit. Olaus ædem pulcram et bene ornatam vidit. Deinde ita loquitur auctor:

„Thar var ok buit eitt sæti harla fagurt ok í thví sæti sat ein kona klædd harla vel - - - - - Konungr thottist skilja at thessi var Thorgérdar likneskja; han tok tha gull ok silfr ok god klædi af likneskinu.

ɔ: „Parata ibi erat etiam sedes admodum pulcra, cui mulier laute vestita insidebat . . . . . Rex hoc esse simulacrum Thorgerdæ intellexit; argentum, aurum et vestimenta bona itaque simulacro abstulit."

In historia Olai Sancti, auct. Snorrio cap. 115 idolum Bjarmicum Jomale ita describitur:

„Thorir veik aptr til Jomalans ok tok silfrbolla, er stod í knjám honum; hann var fullr af silfrpeningum - - - - Sidan renn Karli at Jomalanum; hann sá at digrt men var á halsi honum. Karli reiddi til oxina, ok hjó í sundr tigilinn, er var uptan á halsinum, er menit var bundit vid.

ɔ: „Thorer (Hund dictus, præfectus Norvegicus) ad simulacrum Jomali reversus, crateram argenteum, genibus ejus impositum, nummis argenteis plenum, abstulit . . . . . . Postea Karlius ad Jomalum accurrit; vidit ornamentum aureum crassum collo ejus esse impositum. Postea Karlius securim sustulit et nodum, quo ornamentum in cervice junctum erat, secuit. [1]

Ex hisce locis videmus itaque, simulacra gentilium septentrionalium ornamenta aurea diversi generis et formæ gestasse, *ornamenta aurea crassa collo imposita, in cervice juncta* (quales sunt orbes Tab. VI. fig. 1 et 2) *armillas* (quales sunt in Tab. VI. fig. 3, 4 et 5) *vestimenta*,[2] quibus jungendis fibula (qualis est in Tab. VI. fig.

[1]) Addi potest Sax. Gramm. p. 13: „cujus (Othini) numen Septentrionis reges propensiore cultu prosequi cupientes ipsius aureo complexi simulacro statuam suæ dignationis indicem maxima cum religionis simulatione Byzantium transmiserunt, cujus etiam brachiorum lineamenta confertissimo armillarum pondere perstrinxerunt." Hoc si historiæ testimoniis non quadrat, indicat saltem, auctorem simulacrorum ita ornatorum mentionem audivisse. A. r.

[2]) Non possum non commemorare, in templis Buddhistarum in insula Ceylon plures imagines deorum et dearum pictas videri, vestimentis, torquibus, armillis et aliis ornamentis instructas (Cfr. An Account of the interior of Ceylon etc. by John Davy. London 1821. 4to pag. 199, et

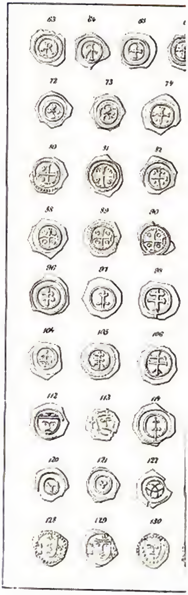
6) inservire potuit, et multa ornamenta aurea et argentea minora (qualia sunt reliqua, quorum in hac dissertatiuncula fit mentio.)

Ad hanc conjecturam magis verisimilem reddendam confert etiam traditio, ab eo loco, qvo res repertæ sunt, templum gentilium olim haud longe dissitum fuisse referens.

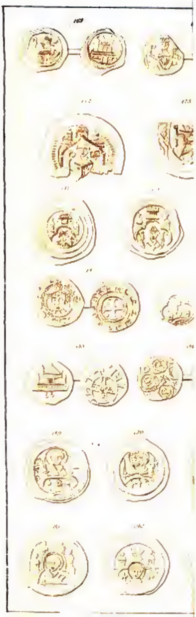
Pretium omnium harum rerum, 2030 Spec. mon. Norv. (fere 400 lib. Sterl. mon. Angl.) inventori et prædii possessori ex ærario publico est solutum, et res ipsæ Universitati nostræ traditæ.

Tab. VII. Nescio num, qui de origine communi Buddhaismi indici et religionis Odinianæ scripserunt, hanc simulacrorum similitudinem animadverterint.

Tab. 17

Tab III

